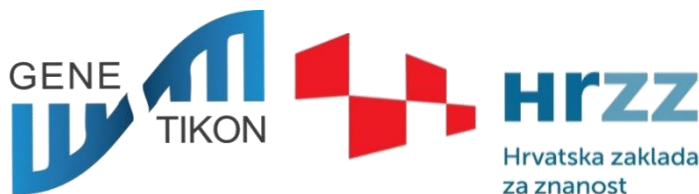

GENE
TIKON

Projekt *Genetički leksikon (Genetikon)* Hrvatska zaklada za znanost financirala je od 2016. do 2018. godine. Rezultati projekta obuhvaćaju odabrani leksik područja molekularne i stanične biologije na hrvatskome jeziku. Vjerujemo da će korpus *Genetičkoga leksikona* pridonijeti ne samo razvoju hrvatskoga strukovnog nazivlja već i olakšati komunikaciju i edukaciju istraživačima u molekularnoj biologiji i medicini, studentima prirodoslovnih i biomedicinskih usmjerenja, stručnim i tehničkim suradnicima tih dvaju područja te nastavnicima biologije u približavanju sadržaja molekularne i stanične biologije i genetike učenicima. Nadamo se da će ujedno pridonijeti popularizaciji ovoga dijela znanosti jer će sabrani pojmovi možda zadovoljiti interes i širega čitateljstva te mu služiti kao svojevrsan pojmovnik.

Pred vama je odabrani osnovni korpus genetičkoga leksika na materinskome jeziku koji bi osim obogaćivanja hrvatskoga strukovnog nazivlja trebao pripomoći i u boljem razumijevanju svakodnevnih novosti iz propulzivnoga svijeta znanosti jer su svi pojmovi kratko i jednostavno pojašnjeni, bez gubitka točnosti samoga sadržaja navedenih pojmova. Prikladnost jezičnih rješenja prijevoda, odnosno razvoja genetičkoga leksika u skladu s gramatičkim odrednicama te leksikološkim, terminološkim i leksikografskim načelima hrvatskoga jezika, osigurana je stručnošću nastavnica iz područja genetike i molekularne i stanične biologije (prof. dr. sc. Mirjana Pavlica i izv. prof. dr. sc. Petra Korać) i kroatistica (prof. dr. sc. Bernardina Petrović, Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta, i Ana Vraneša, redaktorica i jezična savjetnica Ministarstva kulture) s iskustvom upravo u terminološkoj prilagodbi i usustavljanju leksikografskih korpusa.

Projekt je napravljen u Struni, bazi hrvatskoga strukovnog nazivlja Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Tehničku pomoć prilikom popunjavanja baze, usklađivanja pojmova s terminološkim normama ISO-a i standardom TBX te ispunjavanja tehničkih uvjeta nužnih za rad u Struni pružio nam je terminolog dr. sc. Krešimir Međeral Sučević, kojemu ovom prilikom zahvaljujemo. Zahvalnost dugujemo i kolegici dr. sc. Maji Lončar na konstruktivnim savjetima i opaskama vezanima uz biologiju i hrvatski jezik, kao i Toniju Batiću, univ. bacc. art., i Nikoli Sinkoviću, univ. bacc. art., koji su osmislili vizualni identitet projekta.

Autorski tim

U Zagrebu, 10. prosinca 2018.

2-aminopurin [↔] **2-aminopurine**

analog adenina koji može uzrokovati mutaciju kada se umjesto njega ugradi u DNA

3'-rep [↔] **3' tail**

sekvencija adenozijskih nukleotida koja se dodaje na 3'-kraj novonastale mRNA tijekom prekranja, važna za stabilnost, izlazak iz jezgre i sintezu polipeptida

5-azacitidin [↔] **5-azacytidin**

analog citidina koji je inhibitor metilacije DNA

5-azacitozin [↔] **5-azacytosine**

pirimidinska baza 5-azacitidina

5'-kapa [↔] **5' cap**

odatak na 5'-kraj mRNA eukariota tijekom početka transkripcije, koji je stabilizira, a služi i za vezanje ribosoma i poticanje ispravne inicijacije translacije

A-DNA [↔] **A DNA**

strukturna konfiguracija desno zavijene dvostruke uzvojnice koja je šira i kraća od B-DNA

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

acentrični fragment [↔] **acentric fragment**

fragment kromosoma bez centromere

adaptacija [↔] **adaptation**

proces prilagođavanja organizma okolišu ili podražaju

- dopušteni naziv: prilagodba

adaptacijska mutacija [↔] **adaptive mutation**

vrsta mutacije koja omogućuje stanici ili organizmu svojstvo potrebno za prilagodbu

adaptor [↔] **adaptor**

sintetski dvolančani oligonukleotid koji se koristi za vezanje ljepljivih krajeva na molekulu što završava tupim krajevima

adenilat-ciklaza [↔] **adenylate cyclase**

enzim koji konvertira ATP u ciklički AMP

adenin [↔] **adenine**

purinska baza u molekulama DNA i RNA koja stvara vodikove veze s komplementarnim bazama timinom i uracilom

- međunarodna kratica: A

adenozin-5'-trifosfat [↔] **adenosine triphosphate**

nukleozidni trifosfat koji se sastoji od adenina, riboze i triju fosfatnih skupina, a u stanici je najčešći prijenosnik kemijske energije

- dopušteni naziv: adenzin-trifosfat
- međunarodna kratica: ATP

aeroban ^u aerobic

koji treba plinoviti kisik

akceptor elektrona ^u electron acceptor

molekula koja prima elektrone i pritom se reducira

· dopušteni naziv: primatelj elektrona

akceptorski krak ^u acceptor arm

dio strukture tRNA koji nastaje na temelju sedam parova baza između krajeva 5' i 3' molekule i završava tripletom CCA na 3'-kraju

akceptorsko mjesto ^u acceptor site

mjesto rezanja na 3'-kraju introna

akrocentrični kromosom ^u acrocentric chromosome

kromosom kojemu se centromera nalazi vrlo blizu jednoga kraja

· dopušteni naziv: akrocentrik

akrosom ^u acrosome

regija glave spermija koja sadrži ovojnicu s hidrolitičkim enzimima za razgradnju zaštitnoga omotača jajne stanice

aktin ^u actin

protein koji stvara filamente u svim eukariotskim stanicama

aktivator ^u activator

transkripcijski faktor koji se veže na pojačivačku regiju udaljenu od promotora gena čiju ekspresiju potiče

aktivni transport ^u active transport

kretanje molekula kroz staničnu membranu s mjesta niže na mjesto više koncentracije za koje je potrebna energija

aktivno mjesto ^u active site

dio enzima na koji se veže supstrat i na kojem se odvija katalitička reakcija

alel ^u allele

jedna od mogućih varijanti istoga gena na određenome lokusu

alel divljega tipa ^u wild-type allele

alel prisutan u više od 1 % jedinka prirodne populacije

aleli X-kromosoma ^u X-linked alleles

svi aleli koji se mogu naći uzduž X-kromosoma

aleli Y-kromosoma ^u Y-linked alleles

svi aleli koji se mogu naći uzduž Y-kromosoma

alelna heterogenost ^u allelic heterogeneity

postojanje nekoliko različitih mutacija ili polimorfizama u istome genu kod nesrodnih jedinki koje imaju isti fenotip

alfa-satelitna DNA ω^m **alpha satellite DNA; α satellite DNA**

niz uzastopnih repetitivnih nukleotidnih sekvencija u centromernome području ljudskih kromosoma
· dopušteni naziv: α -satelitna DNA

alfa-zavojnica ω^m **alpha helix**

sekundarna struktura proteina koja izgleda kao zavijena vrpca
· dopušteni naziv: α -zavojnica

alopatrijska specijacija ω^m **allopatric speciation**

specijacija kod koje se evolucija mehanizama odgovornih za reproduktivnu izolaciju događa tijekom geografske odvojenosti populacija

alopoliploidija ω^m **allopolyploidy**

poliploidija nastala hibridizacijom različitih vrsta

aloreaktivna antitijela ω^m **allo-reactive antibody**

antitijela koja prepoznaju antigene iste vrste

alosterični protein ω^m **allosteric protein**

protein čija se konformacija mijenja kada je vezan za određenu molekulu

alotetraploid ω^m **allotetraploid**

hibrid dviju vrsta koji ima broj kromosoma četiri puta veći od haploidnoga

alozimi ω^m **allozymes**

različiti elektroforetski oblici istoga enzima uzrokovani razlikama u alelima istoga lokusa

alternativna poliadenilacija ω^m **alternative polyadenylation**

korištenje dvaju ili više različitih mjesta za poliadenilaciju mRNA

alternativna segregacija ω^m **alternate segregation pattern**

način razdvajanja centromera tijekom mejoze heterozigota s recipročnom translokacijom kojim nastaju balansirane gamete

alternativno prekrajanje ω^m **alternative splicing**

proces različitoga izrezivanja introna iz eukariotske pre-mRNA koji omogućuje stvaranje više različitih transkripata jednoga gena

Alu-elementi ω^m **Alu elements**

raspršene ponavljajuće sekvencije DNA koje izrezuje restriksijska Alu-endonukleaza

Amesov test ω^m **Ames test**

test za određivanje mutagena korištenjem različitih sojeva bakterije *Salmonella typhimurium* kod kojih se nakon tretmana kemikalijom može pojaviti i detektirati mutacija

amfidiploid ω^m **amphidiploid**

organizam koji najprije nastaje fuzijom gameta dviju diploidnih vrsta, a zatim somatskim udvostručivanjem broja kromosoma kod njihovog potomka alotetraploida koji izgleda kao normalni diploid

amfipatski ω^m **amphipatic**

koji posjeduje i hidrofilnu i hidrofobnu regiju

aminoacil-tRNA ω^m **aminoacyl tRNA**

molekula tRNA na koju je kovalentno vezana aminokiselina na 3'-kraju

aminoacil-tRNA-sintetaza **aminoacyl tRNA synthetase**
enzim koji veže određenu aminokiselinu s odgovarajućom tRNA

aminoacilno mjesto **aminoacyl site A site**
mjesto na ribosomu koje zauzima aminoacil-tRNA prije stvaranja peptidne veze
· skraćeni naziv: A-mjesto

aminokiseline **amino acids**
osnovne strukturne jedinice polipeptida i proteina

anaeroban **anaerobic**
koji može funkcionirati bez kisika

anafaza **anaphase**
faza mitoze ili mejoze u kojoj dolazi do razdvajanja sestrinskih kromatida ili homolognih kromosoma uz pomoć diobenoga vretena

anageneza **anagenesis**
evolucijski proces kojim iz jedne vrste nastaje druga bez grananja filogenetskoga stabla

aneuploidija **aneuploidy**
promjena broja kromosoma kod koje stanici ili organizmu nedostaje neki kromosom ili ima neki kromosom u više od očekivanoga broja kopija u ukupnome setu kromosoma

angiogeneza **angiogenesis**
stvaranje novih krvnih žila

anterioran **anterior**
koji se nalazi blizu glave ili prednjega dijela tijela

antibiotik **antibiotic**
supstancija toksična za mikroorganizme

antigen **antigen**
supstancija koja uzrokuje imunosnu reakciju
· međunarodna kratica: Ag
· napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

antikodon **anticodon**
triplet baza u tRNA koji je komplementaran kodonu u mRNA

antikodonski krak **anticodon arm**
dio strukture tRNA koji sadržava antikodon

antioksidans **antioxidant**
supstancija koja sprečava oksidaciju

antiparalelni lanci **antiparallel strands**
lanci šećerno-fosfatne okosnice u dvostrukoj uzvojnici DNA koji su suprotno orijentirani

antiterminacija **antitermination**
mehanizam kod bakterija kojim se regulira terminacija transkripcije

antiterminacijski protein **antiterminator protein**

protein koji se veže za bakterijsku DNA i posreduje pri antiterminaciji

antitijelo **antibody**

imunoglobulin koji nastaje kao posljedica imunodne reakcije, a proizvode ga plazma-stanice

- nepreporučeni naziv: protutijelo
- hrvatska kratica: At
- međunarodna kratica: Ab

AP-endonukleaza **AP endonuclease**

enzim uključen u mehanizam popravka DNA izrezivanjem baza

apikalni **apical**

koji se odnosi na vršak stanice, strukture ili organa

apoptoza **apoptosis; programmed cell death**

oblik stanične smrti kod kojega stanica ubija samu sebe aktiviranjem unutarstaničnoga programa umiranja

- dopušteni naziv: programirana stanična smrt

apsorpcija **absorption**

pojava koja se iskazuje logaritmom omjera ulaznoga i propuštenoga zračenja

Archaea **Archaea**

jedna od triju domena života koju čine jednostanični organizmi ekstremnih staništa

dopušteni naziv: Archaeobacteria

- napomena: Članovi domena Bacteria i Archaea su prokarioti, a oni domene Archaea smatraju se najranijim oblikom života na Zemlji.

askospora **ascospore**

haploidni produkt mejoze kod gljiva mješinararki

aster **aster**

zvjezdasta konfiguracija oko centrosoma kod koje se mikrotubuli pružaju u svim smjerovima

atenuacija **attenuation**

proces utišavanja koji koriste neke bakterije za regulaciju operona kod biosinteze aminokiselina u skladu s razinom tih aminokiselina u stanici

auksin **auxin**

indololctena kiselina koja djeluje kao biljni hormon koji ima različite učinke poput produljenja stanica, razvitka korijena, sekundarnoga rasta i rasta ploda

auksotrof **auxotroph**

organizam koji ne može samostalno sintetizirati sve esencijalne komponente prehrane

autoantitijelo **auto antibody**

antitijelo koje reagira s antigenima životinje koja ga je stvorila i može uzrokovati autoimunu bolest

autofagocitoza **autophagy**

razgradnja proteina i organela citoplazme njihovim uklapanjem u vezikule endoplazmatskoga retikuluma koji se stapaju s lizosomima

- dopušteni naziv: autofagija

autofosforilacija **autophosphorylation**

proces kojim proteinska kinaza fosforilira samu sebe

autokrini signalizacija **autocrine signaling**

vrsta stanične signalizacije kod koje stanica stvara hormone ili kemijske prijenosnike na koje sama reagira

autopoliploidija **autopolyploidy**

poliploidija kod koje svi kromosomi potječu iz iste vrste

autoproteoliza **autoproteolysis**

razgradnja proteina ili peptida koju katalizira sam protein koji se razgrađuje

autoregulacija **autoregulation**

proces koji uključuje interni mehanizam prilagođivanja odgovora na podražaj

autosom **autosome**

kromosom koji nije spolni

autosomno dominantni poremećaj **autosomal dominant disorder**

poremećaj koji nastaje Mendelovim nasljeđivanjem pri čemu je za njegovu manifestaciju dovoljno da mutaciju na potomke prenese samo jedan roditeljski genom

autosomno recesivni poremećaj **autosomal recessive disorder**

poremećaj koji nastaje Mendelovim nasljeđivanjem pri čemu je za njegovu manifestaciju potrebno da mutaciju na potomstvo prenesu oba roditeljska genoma

autotrof **autotroph**

organizam koji koristi ugljikov dioksid kao izvor ugljika

B-DNA ↗ **B DNA**

desno zavijena uzvojnica DNA s 10 parova baza po jednom zavoju koja je dominantni oblik DNA u živim stanicama

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

B-kromosom ↗ **B chromosome**

dotadni kromosom u kariotipu jedinki nekih populacija gljiva, biljaka i životinja koji nije esencijalan za rast i razvoj, ali ima ulogu u evoluciji genoma

Bacteria ↗ **Bacteria**

jedna od triju domena života koju čine jednostanični organizmi bez jezgre i organela

- dopušteni naziv: Eubacteria
- napomena: Članovi domena Bacteria i Archaea su prokarioti.

bakterija ↗ **bacterium**

jednostanični prokariot

bakterijski umjetni kromosom ↗ **bacterial artificial chromosome**

vektor za kloniranje čija je osnova F-plazmid bakterije *Escherichia coli* koji se umožava u bakterijskoj stanici

- međunarodna kratica: BAC
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

bakteriofag ↗ **bacteriophage**

bakterijski virus

- skraćeni naziv: fag

balansirana selekcija ↗ **balanced selection**

oblik prirodne selekcije u kojemu dva mutirana alela ili više njih omogućuju povećani *fitness* populacije u heterozigotnome, ali ne i u homozigotnome obliku

balansirana translokacija ↗ **balanced translocation**

translokacija koja ne utječe na promjenu količine genomske informacije

balansirane strukturne kromosomske aberacije ↗ **balanced structural chromosomal aberrations**

promjene kromosoma kod kojih je unatoč preraspodjeli kromosomskih dijelova održana ukupna genomska informacija

balansirani polimorfizam ↗ **balanced polymorphism**

pojava kod koje prirodna selekcija dopušta zadržavanje dvaju ili više alela, uključujući one letalne, u populaciji

Barrovo tjelešće ↗ **Barr body**

heterokromatinska struktura u interfaznoj jezgri tjelesne stanice ženke sisavaca koja predstavlja kondenzirani inaktivni X-kromosom

baza ↗ **base**

molekula koja sadrži dušik, a dio je nukleotida koji grade molekule DNA ili RNA

bazalni promotor **basal promoter**

mjesto u eukariotskome promotoru na kojemu se sklapa inicijacijski kompleks

bazična stopa transkripcije **basal rate of transcription**

broj produktivnih inicijacija transkripcije koji se događa u jedinici vremena na određenome promotoru

bazne aminokiseline **basal aminoacids**

aminokiseline koje imaju bazni bočni ogranak

benigni tumor **benign tumour**

tumor koji nema potencijal širenja po organizmu

- nepreporučeni naziv: dobroćudni tumor

beta-ploča **beta sheet** **β-sheet**

sekundarna struktura proteina koja izgleda kao ploča

- dopušteni naziv: β-ploča

bilateralni ginandromorf **bilateral gynandromorph**

životinja čija jedna strana tijela ima fenotip mužjaka, a druga ženke

biljni hormoni **plant hormones**

signalne molekule uključene u koordinaciju rasta i razvoja biljaka

binarna fisija **binary fission**

nespolno razmnožavanje cijepanjem stanice na dvije stanice kćeri

bioinformatika **bioinformatics**

korištenje računalnih metoda u istraživanju genoma

biokemijsko profiliranje **biochemical profiling**

istraživanje metaboloma

biolistika **biolistics**

brzine na kojima se nalazi DNA

- dopušteni naziv: biobalistika

biološka evolucija **biological evolution**

proces akumulacije promjena u genomu vrste ili populacije tijekom velikoga broja generacija

biološka informacija **biological information**

informacija koju sadrži genom pojedinoga organizma, a koja usmjerava njegov razvoj i održavanje

bioremedijacija **bioremediation**

metoda korištenja mikroorganizama za smanjenje količine onečišćivača okoliša

biosfera **biosphere**

dijelovi planeta Zemlje – kopna, voda i atmosfere – koje nastanjuju živi organizmi

- napomena: Biosfera obuhvaća kopno, vode i atmosferu.

biosinteza **biosynthesis**

stvaranje kompleksnih molekula u organizmu ili stanici

biotehnologija **biotechnology**

tehnologija koja uključuje korištenje živih organizama ili njihovih produkata za stvaranje proizvoda korisnih čovjeku

biotinilacija **biotinylation**

vezanje biotinske oznake za makromolekule

biotransformacija **biotransformation**

kemijska promjena jedne molekule u drugu posredovana enzimima

bivalent **bivalent**

struktura sparenih homolognih kromosoma najbolje vidljiva tijekom metafaze I mejoze

BLAST **BLAST**

algoritam koji se često koristi u pretraživanju homologije sekvencija nukleotida ili aminokiselina

· napomena: BLAST je kratica engleske sintagme *basic local alignment search tool*.

blastocista **blastocyst**

rani oblik razvojnoga stadija embrija kod sisavaca

blastomera **blastomere**

jedna od stanica koje nastaju brazdanjem oplodjenoga jajašca

boja Giemsa **Giemsa stain**

skup boja koji specifično boji fosfatne skupine u DNA

C-kraj [↗] **C terminus**

kraj polipeptida koji ima slobodnu karboksilnu skupinu

C-terminalna domena [↗] **C-terminal domain**

komponenta najveće podjedinice RNA-polimeraze II, važna za aktivaciju polimeraze

- međunarodna kratica: CTD
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

CDK-inhibitor [↗] **CDK inhibitor**

inhibitor kinaze ovisne o ciklinu

centar inaktivacije X-kromosoma [↗] **X-inactivation center**

mjesto na X-kromosomu s kojega započinje inaktivacija toga kromosoma
međunarodna kratica: Xic

- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

centimorgan [↗] **centimorgan**

jedinica kromosomske karte kod koje 1 cM predstavlja 1 % rekombinantnih potomaka

- međunarodna kratica: cM
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

centralna dogma molekularne biologije [↗] **central dogma of molecular biology**

teorija koja podrazumijeva prijenos informacije zapisane u DNA putem RNA do proteina

- napomena: Ovu je teoriju 1957. godine predložio Francis Crick.

centrični fragment [↗] **centric fragment**

fragment kromosoma s centromerom

centrifugiranje u gradijentu gustoće [↗] **density-gradient centrifugation**

razdvajanje molekula centrifugiranjem kroz gradijent otopine guste tvari

centriol [↗] **centriole**

cilindrična struktura u centrosomu životinjskih stanica

centromera [↗] **centromere**

regija kromosoma u kojoj su povezane sestrinske kromatide i na koju se veže kinetohora

centrosom [↗] **centrosome**

centar organizacije mikrotubula koji čine dva centriola i pericentriolni matriks

Chargaffovo pravilo [↗] **Chargaff rule**

pravilo koje kaže da DNA u svakoj stanici bilo kojega organizma ima jednaku količinu purinskih i pirimidinskih baza i to tako da je broj gvanina jednak broju citozina, a broj adenina broju timina

ciklički AMP [↗] **cyclic AMP**

ciklički adenzin-monofosfat

- međunarodna kratica: cAMP
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

ciklini [↗] **cyclins**

proteini koji reguliraju tijek staničnoga ciklusa

ciklobutilni dimer ↗ **cyclobutyl dimer**

dimer susjednih pirimidinskih baza u polinukleotidu koji nastaje pod utjecajem ultraljubičastoga zračenja

ciljana mutageneza ↗ **site-directed mutagenesis**

tehnika kojom se mijenja sekvencija kloniranoga segmenta DNA

ciljana rekombinacija ↗ **site-specific recombination**

pucanje i međusobno spajanje dvaju različitih segmenata DNA na specifičnome mjestu

- napomena: Ciljana rekombinacija omogućuje integraciju virusnoga genoma u genom domaćina i preraspodjelu imunoglobulinskih gena.

cis- ↗ **cis-**

prefiks koji označava regulacijski element ekspresije gena, a nalazi se u blizini gena koji se prepisuje

cis-djelujući element ↗ **cis-acting element**

sekvencija DNA na koju se vežu regulacijski proteini kontrolirajući tako transkripciju jednoga ili više gena

cis-pomak ↗ **cis-displacement**

pomak nukleosoma na novu poziciju u istoj molekuli DNA

cistična fibroza ↗ **cystic fibrosis**

nasljedna autosomno recesivna bolest koju uzrokuje mutacija gena koji kodira transmembranski protein CFTR na 7. kromosomu

- napomena: Simptomi uključuju pojavu hiperviskozne lučevine u dišnome i probavnome traktu, pri čemu su zahvaćene i znojne žlijezde, hepatobilijarni sustav i spolni organi.

cistron ↗ **cistron**

najmanji element genoma koji daje pozitivan rezultat u testu komplementacije, a u širem značenju sekvencija DNA s kontrolnim regijama koja kodira za jedan polipeptidni lanac

citidin ↗ **cytidine**

citozin vezan za pentozu

citogenetičko mapiranje ↗ **cytogenetic mapping**

mapiranje gena ili određenih sekvencija DNA s pomoću mikroskopa

citogenetika ↗ **cytogenetics**

grana genetike koja se bavi istraživanjem kromosoma

citokineza ↗ **cytokinesis**

dioba citoplazme nakon diobe jezgre

citokini ↗ **cytokins**

signalni proteini koji djeluju kao lokalni medijatori međustanične komunikacije

citologija ↗ **cytology**

grana znanosti koja istražuje stanice metodama svjetlosne i elektronske mikroskopije

citoplazma ↗ **cytoplasm**

supstancija unutar stanične membrane koja ne uključuje jezgru eukariotskih stanica

citoplazmatsko nasljeđivanje ^u **cytoplasmic inheritance**

nasljeđivanje genomskoga materijala koji se nalazi u citoplazmi eukariotske stanice

цитоскелет ^u **cytoskeleton**

struktura koju čine proteini staničnog kostura

цитотоксични Т-лимфоцити ^u **cytotoxic T lymphocytes**

T-лимфоцити који уништавају заражене stanice domaćina

цитотоксичност зависна о антитјелу ^u **antibody-dependent cytotoxicity**

liza ciljanih stanica efektorskim stanicama imunološkog sustava na temelju prepoznavanja antitijela kojima su ciljane stanice označene

цитозин ^u **cytosine**

pirimidinska baza u molekulama DNA i RNA koja stvara vodikove veze s komplementarnom bazom gvaninom

- međunarodna kratica: C
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

цјелогеномске студије повезаности ^u **genome-wide association studies**

analiza markera cijeloga genoma s ciljem utvrđivanja značajnih razlika u raspodjeli alela među grupama

- međunarodna kratica: GWAS
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

cos-мјесто ^u **cos site**

jedna od jednolančanih ekstenzija prisutnih na krajevima molekule DNA kod pojedinih sojeva lambda-faga

CpG-оток ^u **CpG island**

regija genomske DNA bogata dinukleotidima C-G

četkasti kromosomi ^u **lampbrush chromosomes**

veliki kromosomi nađeni u nezrelim jajnim stanicama vodozemaca, kukaca i ptica koji zbog aktivne transkripcije u diplotenu profaze I imaju bočne petlje DNA, čime pod mikroskopom nalikuju četkama

D-krak ^u D arm

dio strukture tRNA koji nosi naziv prema modificiranome nukleozidu dihidrouridinu i uvijek se nalazi u tome dijelu molekule

D-omča ^u D-loop

struktura koju nalazimo kod replikacije mitohondrijske i kloroplastne DNA, koja nastaje stabilnom ugradnjom trećega kratkog lanca DNA i podsjeća na veliko slovo D

degenerirani kod ^u degenerate code

jedinstveni genski kod koji ima više od jednoga tripleta, odnosno kodona, za većinu aminokiselina

degradosome ^u degradosome

višeenzimski kompleks odgovoran za razgradnju bakterijskih mRNA

delecija ^u deletion

gubitak dijela kromosoma ili molekule DNA

dem ^u deme

lokalna populacija

denaturacija ^u denaturation

gubitak prirodne konfiguracije proteina i nukleinskih kiselina nakon izlaganja povišenoj temperaturi, promijenjenoj pH-vrijednosti ili kemikalijama

dendrogram ^u dendrogram

stablo koje grafički prikazuje odnos između skupina poput transkriptoma

denominacijski elementi ^u denominator elements

geni na autosomima vinske mušice koji isključuju aktivnost gena *sx1* te tako usmjeravaju razvitak muškoga spola

deoksiribonukleaza ^u deoxyribonuclease

enzim koji cijepa fosfodiesterske veze u molekuli DNA

- hrvatska kratica: DNaza
- engleska kratica: DNase

deoksiribonukleinska kiselina ^u deoxyribonucleic acid

genomski materijal koji čini dvolančana molekula u kojoj je svaki lanac sekvencija deoksiribonukleotida

- simbol: DNA
- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

deoksiribonukleotid ^u deoxyribonucleotide

podjedinica nukleinske kiseline građena od šećera deoksiriboze, fosfatne skupine i dušične baze

- napomena: Deoksiribonukleotid je monomer DNA.

deoksiribonukleozid ^u deoxyribonucleoside

dušična baza povezana s deoksiribozom

deoksiriboza ^u ^m **deoxyribose**

pentozni monosaharid u DNA koji na drugome C-atomu nema kisik

depurinacija ^u ^m **depurination**

uklanjanje purinske baze iz DNA

dicentrični kromosom ^u ^m **dicentric**

kromosom s dvjema centromerama

· dopušteni naziv: dicentrik

dicentrični most ^u ^m **dicentric bridge**

regija kromosoma između dviju centromera

dideoksinukleotid ^u ^m **dideoxynucleotide**

modificirani nukleotid kojemu nedostaje 3'-hidroksilna skupina pa zaustavlja sintezu lanca kada se ugradi u polinukleotid

diferencijacija ^u ^m **differentiation**

proces specijalizacije stanice temeljen na ekspresiji različitoga seta gena tijekom stjecanja funkcije

digestija ^u ^m **digestion**

enzimsko cijepanje složenih bioloških molekula na manje građevne jedinice

dihybrid ^u ^m **dihybrid**

organizam heterozigotan za dva gena koji kodiraju dva različita svojstva, od kojih svaki ima dva alela

dihybridno križanje ^u ^m **dihybrid cross**

križanje dvaju heterozigota za dva svojstva

dihybridno test-križanje ^u ^m **dihybrid testcross**

križanje heterozigota za dva svojstva s recesivnim homozigotom za ista dva svojstva

dijakineza ^u ^m **diakinesis**

posljednja faza profaze I mejoze kada dolazi do terminalizacije hijazmi

dinein ^u ^m **dynein**

motorni protein mikrotubula

diobeno vreteno ^u ^m **spindle**

bipolarna proteinska struktura koja razdvaja kromatide tijekom mitoze, a kromosome i kromatide tijekom mejoze

dipeptid ^u ^m **dipeptide**

molekula koja se sastoji od dviju aminokiselina

· napomena: Aminokiseline su u dipeptidu povezane peptidnom vezom.

diploid ^u ^m **diploid**

stanica ili organizam s dvjema kopijama svakoga kromosoma

· simbol: 2n

diploten ^u ^m **diplotene**

faza profaze I mejoze u kojoj dolazi do odvajanja homolognih kromosoma

disgeneza ^u **dysgenesis**

abnormalan razvoj organa tijekom embriogeneze

diskontinuirana varijacija ^u **discontinuous variation**

svojstvo koje se javlja u dva odvojena oblika

diskontinuirani gen ^u **discontinuous gene**

gen koji sadrži eksone i introne

dispermija ^u **dispermy**

oplodnja jajašca s dva spermija

displazija ^u **dysplasia**

prekomjeran rast stanica koji uključuje patološke promjene stanica i jezgara

disulfidni most ^u **disulfide bridge**

kovalentna veza koja povezuje cisteine na različitim polipeptidima ili na različitim mjestima istoga polipeptida

· dopušteni naziv: disulfidna veza

divlji tip ^u **wild type**

najučestaliji genotip prirodne populacije

divovski kromosomi ^u **polytene chromosomes**

kromosomi u stanicama žlijezda slinovnica dvokrilaca koji nastaju endoreduplikacijom

· dopušteni naziv: politeni kromosomi

dizigotni blizanci ^u **dizygotic twins**

blizanci koji nastaju istodobnom neovisnom oplodnjom dviju različitih jajnih stanica s dva različita spermija pa imaju različite genome

djelomična povezanost ^u **partial linkage**

povezanost koju pokazuju genski ili fizički markeri na istome kromosomu koji se ne nasljeđuju uvijek zajedno zbog mogućnosti rekombinacije između njih

DNA-giraza ^u **DNA gyrase**

topoizomeraza tipa II bakterije *Escherichia coli*

DNA-glikozilaza ^u **DNA glycosylase**

enzim koji cijepa beta-N-glikozidnu vezu između baze i šećerne komponente nukleotida u procesu popravka izrezivanjem baza i pogrešnoga sparivanja

DNA-helikaze ^u **DNA-helicase**

enzimi koji razdvajaju dvostruke lance DNA cijepanjem vodikovih veza

DNA-ligaza ^u **DNA ligase**

enzim koji stvara fosfodiesterske veze kao dio replikacije, popravka i rekombinacije DNA

DNA-marker ^u **DNA marker**

sekvencija DNA s različitim slijedom nukleotida, koja se koristi za označivanje njezina mjesta na genskoj, fizičkoj ili genomskoj karti

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

DNA-polimeraza ^u **DNA polymerase**

enzim koji sintetizira DNA koristeći DNA ili RNA kao kalup

DNA-transpozoni ^u **DNA transposons**

transpozoni koji kodiraju enzim transpozazu potrebnu za ugrađivanje i izrezivanje iz genoma

domena ^u **domain**

segment proteina specifične funkcije

dominantna epistaza ^u **dominant epistasis**

oblik međudjelovanja dvaju gena kod kojega dominantni alel jednoga gena utječe na ekspresiju alela drugoga gena stvarajući određeni fenotip

dominantni alel ^u **dominant allele**

alel koji se eksprimira u fenotipu heterozigota

donor elektrona ^u **electron donor**

molekula koja daje elektrone i pritom se oksidira
dopušteni naziv: davatelj elektrona

druga filijalna generacija ^u **second filial generation**

druga generacija potomaka određenoga križanja

- međunarodna kratica: F2
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

duga terminalna ponavljanja ^u **long terminal repeats**

stotine ili tisuće ponavljanja sekvencije DNA na oba kraja većine transpozona ili provirusne DNA nastale reverznom transkripcijom s retrovirusne RNA, koja služe za ugrađivanje u genom

- međunarodna kratica: LTR
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

dvostruka uzvojnica ^u **double helix**

uobičajena strukturna konfiguracija molekule DNA građena od dvaju polinukleotidnih lanaca povezanih vodikovim vezama i omotanih oko zajedničke osi

dvostruki heterozigot ^u **double heterozygote**

stanica ili organizam heterozigotan za dva gena koji kodiraju različita svojstva

dvostruki homozigot ^u **double homozygote**

stanica ili organizam homozigotan za dva gena koji kodiraju različita svojstva

efektorske stanice ^u ^m **effector cells**

aktivirane stanice imunosnoga sustava

egzocitoza ^u ^m **exocytosis**

proces kojim eukariotska stanica uz pomoć membranom obavijenih vezikula, koje se stapaju sa staničnom membranom, izlučuje molekule u izvanstanični prostor

egzonukleaza ^u ^m **exonuclease**

enzim koji hidrolizira fosfodieterske veze na krajevima polinukleotida

eksom ^u ^m **exome**

skup sekvencija svih eksona u genomu

eksoni ^u ^m **exons**

kodirajući dijelovi DNA ili mRNA

· zastarjeli naziv: egzoni

eksportin ^u ^m **exportin**

receptorski protein koji prepoznaje signal za izlazak iz jezgre pa sudjeluje u prijenosu molekula iz jezgre u citoplazmu

ekspresijski vektor ^u ^m **expression vector**

hibridni vektor s kojega se kontrolirano eksprimira neki genski produkt

elektronska mikroskopija ^u ^m **electron microscopy**

grana mikroskopije koja koristi zraku elektrona kako bi stvorila sliku preparata

elektroporacija ^u ^m **electroporation**

metoda transfekcije stanica uz pomoć električnoga pulsa

elongacija¹ ^u ^m **elongation**

središnji dio procesa replikacije, transkripcije i translacije, tijekom kojega se dodaju podjedinice polimeru koji nastaje tim procesom

elongacija² ^u ^m **elongation**

korak metode lančane reakcije polimerazom kod kojega dolazi do produljivanja fragmenta DNA uz pomoć enzima polimeraze nakon vezanja specifičnih početnica za DNA

elongacijski faktori ^u ^m **elongation factors**

proteini odgovorni za dodavanje aminokiseline na polipeptidni lanac koji nastaje tijekom translacije

elongacijski kompleks ^u ^m **elongation complex**

kompleks proteina koji uključuje polimerazu II i odgovoran je za transkripciju

embrijske matične stanice ^u ^m **embryonic stem cells**

stanice ranih stadija embrija koje imaju svojstvo pluripotentnosti

embriogeneza ^u ^m **embryogenesis**

razvoj zametka iz zigote

endocitoza ^u ^m **endocytosis**

unos materijala u stanicu uvrnućem stanične membrane i njezinim uvlačenjem u stanicu, pri čemu uneseni materijal postaje vezikula omeđena membranom

endomitoza ^u **endomitosis**

udvostručivanje kromosoma bez diobe jezgre ili stanice

endonukleaza ^u **endonuclease**

enzim koji hidrolizira fosfodiesterske veze okosnice polinukleotida

endoplazmatska mrežica ^u **endoplasmic reticulum**

organela koju čini labirint membranom omeđenih dijelova eukariotske stanice u kojima nastaju lipidi i membranski proteini

· dopušteni naziv: endoplazmatski retikulum

endopoliploidija ^u **endopolyoidy**

poliploidnost nekih stanica u diploidnome organizmu

endoreduplikacija ^u **endoreduplication**

višestruka replikacija DNA bez diobe

endosimbioza ^u **endosymbiosis**

simbiotski odnos dviju vrsta od kojih jedna živi unutar druge

endosom ^u **endosome**

membranom omeđena organela životinjskih stanica koja nosi materijal unesen u stanicu endocitozom i najčešće ga prenosi do lizosoma na razgradnju

enzimi ^u **enzymes**

proteini koji kataliziraju biokemijske reakcije

epigenomske studije povezanosti ^u **epigenome-wide association studies**

analize epigenetičkih markera u cijelome genomu s ciljem utvrđivanja značajnih razlika u njihovoj raspodjeli među grupama

- međunarodna kratica: EWAS
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

episom ^u **episome**

genomski materijal bakterija koji može biti samostalan u obliku plazmida u citoplazmi ili ugrađen u kromosom stanice domaćina

epistaza ^u **epistasis**

oblik međudjelovanja dvaju gena

epitop ^u **epitope**

segment antigena za koji se veže antitijelo

Escherichia coli ^u ***Escherichia coli***

Gram-negativna štapičasta bakterija koja se nalazi u debelome crijevu ljudi i drugih sisavaca i koja se često koristi kao modelni organizam u molekularno-genetičkim istraživanjima

· skraćeni naziv: *E. coli*

esencijalne aminokiseline ^u **essential amino acids**

aminokiseline koje su potrebne za rast i razvoj organizma, ali ih on ne može samostalno sintetizirati pa ih mora dobivati prehranom

eugenika **eugenics**

dio genetike koji se bavi stvaranjem poboljšanoga potomstva na temelju kontroliranoga križanja roditelja s poželjnim svojstvima

eukarioti **eukaryote**

jednostanični ili višestanični organizmi s kromosomima u jezgri odvojenoj membranom od citoplazme u kojoj su mnogobrojne organele omeđene membranom

Eukarya **Eukarya**

jedna od triju domena života koju čine jednostanični i višestanični organizmi čije stanice imaju jezgru i organele omeđene membranama

· napomena: Članovi ove domene imaju puno veći stupanj organizacije i kompleksnosti od organizama u domenama Archaea i Bacteria.

eukromatin **euchromatin**

vrsta kromatina rahle strukture koja je mjesto aktivne transkripcije

euploidija **euploidy**

stanje stanice ili organizma kod kojega je prisutan jedan potpuni set kromosoma ili više njih

evolucija **evolution**

proces koji je prema Darwinovoj teoriji postupna promjena učestalosti fenotipa određene populacije koja rezultira jedinkama s poboljšanim reproduktivnim uspjehom

fagocitoza ^u **phagocytosis**

proces kojim se neželjene stanice ili otpad uklanjaju endocitozom specijaliziranim stanicama

fagosom ^u **phagosome**

velika unutarstanična vezikula koja nastaje kao posljedica fagocitoze

faktor plodnosti ^u **fertility factor; F-factor**

plazmid koji omogućuje prokariotu koji ga nosi proces konjugacije i prenošenje DNA u stanicu prokariota koja nema taj faktor

- dopušteni naziv: faktor fertilnosti, faktor fertiliteta, F-plazmid
- hrvatska kratica: F-faktor

faktori pluripotentnosti ^u **pluripotency factors**

transkripcijski faktori koji potiču ekspresiju gena *Tsix*

faktori spolne determinacije ^u **sex determination factors**

faktori koji određuju hoće li se jedinka razviti u muški ili ženski organizam

fakultativni heterokromatin ^u **facultative heterochromatin**

heterokromatin koji nastaje iz eukromatina

farmakogenetika ^u **pharmacogenetics**

grana genetike koja se bavi istraživanjem genskih varijacija odgovornih za različite odgovore na lijek

fenetički pristup ^u **phenetic approach**

pristup koji se koristi pri grupiranju organizama na temelju opće sličnosti vrsta bez poznavanja njihove evolucije

fenogram ^u **phenogram**

dijagram dobiven fenetičkim pristupom

fenotip ^u **phenotype**

skup uočljivih svojstava pojedinoga organizma koji nastaje interakcijom genotipa i okoliša

fenotip bolesti ^u **disease phenotype**

obrazac bolesti koji uključuje znakove, simptome, progresiju bolesti i odgovor na terapiju

fibronektin ^u **fibronectin**

adhezijski protein izvanstaničnoga matriksa

filament ^u **filament**

tanka struktura nalik niti

- napomena: Često je dio građevnih jedinica biljaka ili životinja.

filogenetsko stablo ^u **phylogenetic tree**

razgranati dijagram koji prikazuje evolucijski odnos skupine organizama

filogeneza ^u **phylogeny**

niz događaja uključenih u evolucijski razvoj vrste ili grupe vrsta

filopodij ^u **filopodium**

tanki izdanak stanične membrane poduprt aktinskim snopovima

fimbrije ^u **fimbriae**

strukture nalik dlakama na površini bakterije

- dopušteni naziv: pili

fitness ^u **fitness**

prilagođenost okolišu i reprodukcijski uspjeh jedinke određenoga genotipa mjeren preživljenjem i plodnošću

fizičko mapiranje ^u **physical mapping**

korištenje tehnika molekularne biologije kojima se na temelju fizičkih karakteristika molekule DNA u broju parova baza određuje udaljenost između gena ili nekodirajućih regija DNA

fiziološko svojstvo ^u **physiological trait**

svojstvo koje utječe na staničnu ili tjelesnu funkciju

flagelum ^u **flagellum**

dugački izdanak stanice koji valovitim kretanjama uzrokuje njezino pokretanje

- dopušteni naziv: bič

fluorescein ^u **fluorescein**

fluorescentna boja koja podražena plavom ili ultraljubičastom svjetlošću daje zeleno obojenje

fluorescencijska mikroskopija ^u **fluorescence microscopy**

grana mikroskopije koja na temelju emisije fluorescentnoga spektra detektira pojedine molekule ili strukture

fluorescentna hibridizacija *in situ* ^u **fluorescence *in situ* hybridization**

metoda kojom se određuje specifična sekvencija nukleinske kiseline u uzorku korištenjem komplementarne oligonukleotidne probe označene fluorescentnom bojom

- međunarodna kratica: FISH
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

fokalna adhezija ^u **focal adhesion**

mjesto vezanja stanica i izvanstaničnog matriksa na kojemu su integrini povezani sa snopovima aktinskih filamenata

- dopušteni naziv: žarišna adhezija

formilmetionin ^u **formylmethionine**

modificirani metionin koji se prvi ugrađuje u polipeptid tijekom translacije u prokariota

- međunarodna kratica: fMet
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

fosfolipidi ^u **phospholipids**

osnovna kategorija lipida od kojih se sastoje biomembrane

- napomena: Fosfolipide čine dvije masne kiseline povezane glicerolom.

fosforilacija ^u **phosphorylation**

proces dodavanja fosfatne skupine molekuli

fotolijaza ^u **photolyase**

enzim koji uz pomoć svjetlosti uklanja dimere timina u jednome lancu DNA

fotoreaktivacija ^u **photoreactivation**

tip popravka dimera timina u DNA za koji je potrebna fotolijaza

fragilno mjesto **fragile site**

mjesto na kromosomu koje je podložno lomovima

frekvencija alela **allele frequency**

učestalost alela u populaciji

funkcija provjere ispravnoga sparivanja baza **proofreading function**

svojstvo DNA-polimeraze da uklanja pogrešno sparjene baze iz novonastale DNA

G-pruganje $\leftrightarrow$ **G-banding**

metoda pruganja kromosoma bojom Giemsa

G₀-faza $\leftrightarrow$ **G₀-phase**

faza života stanice tijekom koje je ona metabolički aktivna, ali ne proliferira

G₁-faza $\leftrightarrow$ **G₁-phase**

faza staničnoga ciklusa između mitoze i S-faze

G₂-faza $\leftrightarrow$ **G₂-phase**

faza staničnoga ciklusa između S-faze i mitoze

gamete $\leftrightarrow$ **gametes**

spolne stanice

gametociti $\leftrightarrow$ **gametocytes**

prekursori muških i ženskih spolnih stanica

gametofit $\leftrightarrow$ **gametophyte**

haploidna faza životnog ciklusa biljaka i alga

gametogeneza $\leftrightarrow$ **gametogenesis**

proces stvaranja gameta koji uključuje mitozu i mejozu

gel-elektroforeza $\leftrightarrow$ **gel electrophoresis**

metoda kojom se na temelju električnoga naboja razdvajaju molekule putujući u električnome polju

gen $\leftrightarrow$ **gene**

slijed nukleotida u molekuli DNA koji nosi informaciju za protein ili molekulu RNA

gen *RB1* $\leftrightarrow$ ***RB1* gene**

prvi klonirani gen tumorskoga supresora koji negativno regulira stanični ciklus jer se njegov produkt veže za protein E2F sprečavajući tako transkripciju gena potrebnih za S-fazu staničnoga ciklusa

gen *SRY* $\leftrightarrow$ ***SRY* gene**

gen koji kodira transkripcijski faktor odgovoran za poticanje razvoja muškoga spola kod ljudi

gen *TP53* $\leftrightarrow$ ***TP53* gene**

gen za tumorski supresor p53

gen vezan uz spol $\leftrightarrow$ **sex-linked gene**

gen koji se nalazi na jednome od spolnih kromosoma

gen za tumorski supresor $\leftrightarrow$ **tumor-supressor gene**

gen koji kontrolira stanični ciklus te inhibira rast tumorskoga tkiva

genetički modificiran organizam $\leftrightarrow$ **genetically modified organism**

organizam u koji je unesen genomski materijal korištenjem tehnologije rekombinantne DNA

- međunarodna kratica: GMO
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

genetski otklon ↗ **genetic drift**

slučajna promjena učestalosti gena u vrlo malim populacijama

- dopušteni naziv: genetski drift
- žargonizam: drift

genetički probir ↗ **genetic screening**

genetičko testiranje na razini populacije kako bi se utvrdila varijabilnost određenoga genotipa

genetičko inženjerstvo ↗ **genetic engineering**

niz molekularnih metoda za izolaciju dijelova DNA i manipulaciju njima

genetičko križanje ↗ **genetic cross**

križanje dviju jedinki i analiza fenotipova potomaka kojom se objašnjava način nasljeđivanja određenoga svojstva

genetičko predviđanje ↗ **genetic anticipation**

pogoršanje ozbiljnosti stanja pojedinaca iz generacije u generaciju najčešće uzrokovano porastom broja kopija specifične sekvencije

genetičko testiranje ↗ **genetic testing**

utvrđivanje genotipa

genetika ↗ **genetics**

znanost o procesima, pojavama i zakonitostima nasljeđivanja te o varijabilnosti organizama

genetska varijabilnost ↗ **genetic variation**

razlike u genotipu među stanicama, organizmima ili grupama jedinka

genetsko opterećenje ↗ **genetic load**

smanjenje *fitnessa* populacije zbog prisutnosti genotipova koji imaju manji *fitness* od najviše očekivanoga

genetsko širenje ↗ **genetic divergence**

nakupljanje genskih varijacija dviju populacija predaka ili više njih koje s vremenom stvaraju dodatne varijacije

genofor ↗ **genophore**

nasljedni materijal prokariota i virusa

genom ↗ **genome**

ukupni nasljedni materijal stanice ili organizma

genomika ↗ **genomics**

grana genetike koja se bavi analizom genoma

genomska amplifikacija ↗ **genomic amplification**

umnožavanje broja kopija genoma

genomska DNA ^u genomic DNA

ukupna DNA nukleoida ili DNA haploidnoga seta kromosoma eukariota

- dopušteni naziv: genomska deoksiribonukleinska kiselina
- međunarodna kratica: gDNA
- napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

genomska knjižnica ^u genomic library

set ulomaka DNA dobiven fragmentiranjem kromosoma

genomska nestabilnost ^u genomic instability

visoka učestalost mutacija u genomu

genomski utisak ^u genomic imprinting

epigenetička modifikacija koja onemogućuje ekspresiju gena ili kromosoma u potomaka ovisno o tome od kojega se roditelja nasljeđuje

genotip ^u genotype

skup gena određenoga organizma

genotoksični stres ^u genotoxic stress

oštećenje genoma organizma koje se može pripisati toksinu iz okoliša

genska amplifikacija ^u gene amplification

povećanje broja kopija gena

genska ekspresija ^u gene expression

proces kojim na temelju genskoga koda nastaju proteini i nekodirajuće RNA

- dopušteni naziv: ekspresija gena

genska mapa ^u gene map

karta s relativnim položajem gena na kromosomu

- dopušteni naziv: genska karta

genska mutacija ^u gene mutation

promjena sekvencije DNA unutar gena

genska terapija ^u gene therapy

metoda unošenja kloniranih gena u stanice koja se može primijeniti u terapijskim postupcima

genska zaliha ^u gene pool

skup svih gena određene populacije

genska zaštita ^u genetic protection

skup alela koji smanjuju rizik od neke bolesti

genski kod ^u genetic code

skup tripleta nukleotida koji nose uputu za pojedinu aminokiselinu polipeptidnoga lanca

- dopušteni naziv: genetski kod

genski lokus **genetic locus**

mjesto gena na kromosomu

genski profil **genetic portfolio**

skup svih genotipova pojedinca uključujući alele visokoga, niskoga i srednjega rizika za nastanak određene bolesti

genetičko mapiranje **genetic mapping**

skup metoda koje se koriste za identifikaciju lokusa gena ili za određivanje udaljenosti među genima korištenjem poznatoga gena kao markera

ginandromorf **gynandromorph**

jedinka koja pokazuje fenotipske značajke muškoga i ženskoga spola

glasnička RNA **messenger RNA**

molekula RNA koja prenosi informaciju o strukturi proteina zapisanu u DNA

- međunarodna kratica: mRNA
- napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

gvanin **guanine**

purinska baza u molekulama DNA i RNA koja stvara vodikove veze s komplementarnom bazom citozinom

- međunarodna kratica: G
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

heterozigotna prednost ^u **heterozygote advantage**

svojstvo boljega *fitnessa* jedinka u populaciji koje su heterozigoti za određeni fenotip u odnosu na jedinke koje su homozigoti za taj fenotip

hibrid ^u **hybrid**

potomak nastao križanjem jedinka koje pripadaju različitim vrstama

hibridizacija ^u **hybridization**

proces stvaranja dvostrukoga lanca DNA ili RNA

hibridizacija ^u **hybridization**

križanje biljaka ili životinja različitih vrsta

hibridizacijska proba ^u **hybridization probe**

označeni oligonukleotid koji se koristi za identifikaciju komplementarnih ili homolognih molekula stvaranjem stabilnih hibrida

hibridna disgeneza ^u **hybrid dysgenesis**

sindrom defektnih potomaka vinske mušice koji je rezultat slobodnoga premještanja P-elemenata u genomu

hibridna zona ^u **hybrid zone**

zona u kojoj se dvije populacije pare tijekom parapatriske specijacije

hibridni vektor ^u **hybrid vector**

vektor za kloniranje s ugrađenom stranom DNA

hijazma ^u **chiasma**

mjesto kromatidne izmjene dvaju homolognih kromosoma

hipoteza histonskoga koda ^u **histone code hypothesis**

teorija o ekspresiji gena djelomično reguliranoj kemijskim modifikacijama histona

hipoteza Lyon ^u **Lyon hypothesis**

hipoteza koja objašnjava model slučajne inaktivacije X-kromosoma u sisavaca

hipoteza rijetke varijante zajedničke bolesti ^u **common disease rare variant hypothesis**

pretpostavka da kod bolesti uobičajene u populaciji genetski rizik nije zajednički za sve jedinke, već on ovisi o učinku multiple interakcije alela koji pridonose riziku

- međunarodna kratica: CDRVH
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

hipoteza sebične DNA ^u **selfish DNA hypothesis**

pretpostavka da pokretni genetički elementi postoje jer posjeduju svojstva što im omogućuju umnožavanje unutar DNA domaćinske stanice koju nastanjuju iako nemaju selektivnu prednost

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

hipoteza višestrukih hitaca **multihit hypothesis**

pretpostavka da haplotip može nositi više od jednoga alela s rizikom za bolest

hipoteza zajedničke varijante zajedničke bolesti **common disease common variant hypothesis**

pretpostavka da su zajednički aleli koji uzrokuju bolest prisutni u svim ljudskim populacijama koje ekspimiraju specifično svojstvo ili bolest

- međunarodna kratica: CDCVH
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

histoni **histones**

bazni proteini koji s DNA čine kromatin

histonska acetiltransferaza **histone acetyltransferase**

enzim koji veže acetilnu skupinu na aminoterminalni rep histonskih proteina

histonska deacetilaza **histone deacetylase**

enzim koji uklanja acetilnu skupinu s aminoterminalnih repova histonskih proteina

holandrični geni **holandric genes**

geni na ljudskom Y-kromosomu

Hollidayev model **Holliday model**

teorija koja objašnjava molekularni mehanizam homologne rekombinacije

holoenzim **holoenzyme**

aktivna forma enzima koju čini apoenzim vezan za specifični kofaktor ili prostetičku skupinu

homeologan **homeologous**

koji opisuje homologne kromosome visokosrodnih vrsta

homeotski gen **homeotic gene**

gen koji upravlja razvojem određenoga dijela tijela

homologna rekombinacija **homologous recombination**

izmjena segmenata DNA između homolognih sekvencija

homologni geni **homologous genes**

geni koji imaju slične sekvencije DNA

homologni kromosomi **homologous chromosomes**

kromosomi koji na istome lokusu imaju alele gena za ista svojstva, a koji se sparuju u profazi mejoze

homoplazmatska stanica **homoplasmic cell**

stanica kod koje su sve kopije mitohondrijske DNA identične

homoplazmija **homoplasmy**

pojava kod koje stanica ili organizam nosi organele s identičnim genomom

homozigot **homozygote**

diploidan organizam koji ima dva ista alela jednoga gena za određeno svojstvo

horizontalni prijenos gena **horizontal gene transfer**

prijenos gena iz jedne jedinice u drugu, koja nije njezin potomak

- napomena: Konjugacija u bakterija primjer je horizontalnoga prijenosa gena.

Hox-geni **Hox genes**

geni koji kodiraju transkripcijske faktore i odlučuju o razvoju pojedinih dijelova tijela

Hox-kompleks **Hox complex**

grupa od nekoliko *Hox*-gena u različitim kromosomskim regijama

identičan prema porijeklu $\rightsquigarrow$ **identical by descent**

koji je identičan drugoj sekvenciji DNA u jedinci kao i onoj njihova zajedničkoga pretka

- međunarodna kratica: IBD
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

identičan prema stanju $\rightsquigarrow$ **identical by state**

koji je identičan u objema jedinkama bez istoga zajedničkog aelnog pretka

- međunarodna kratica: IBS
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

identitet prema porijeklu $\rightsquigarrow$ **identity by descent**

stanje dvaju alela kada su oni identične kopije istog alela pretka

idiotipska varijacija $\rightsquigarrow$ **idiotypic variation**

varijacija u varijabilnoj regiji imunoglobulinskih gena

ikosomi $\rightsquigarrow$ **icosomes**

tjelešca obložena imunskim kompleksima

imortalizacija $\rightsquigarrow$ **immortalization**

postupak kojim se dobivaju stanice s mogućnošću neograničenoga broja dioba

importin $\rightsquigarrow$ **importin**

receptorski protein koji prepoznaje lokalizacijski signal za jezgru i posrednik je uvoza u nju

in vitro $\rightsquigarrow$ **in vitro**

koji se provodi izvan živoga sustava ili organizma

in vivo $\rightsquigarrow$ **in vivo**

koji se provodi unutar organizma

inaktivacija X-kromosoma $\rightsquigarrow$ **X-chromosome inactivation**

proces nasumične inaktivacije jednoga X-kromosoma u somatskim stanicama ženki sisavaca

incestan $\rightsquigarrow$ **incestous**

koji se križa sa srođnicima bližima od razine koja je za križanje omogućena državnim zakonom

inducibilni sustav $\rightsquigarrow$ **inducible system**

sustav koji djeluje na metabolit potičući transkripciju gena koji kontroliraju enzime toga sustava

indukcija $\rightsquigarrow$ **induction**

izlazak profaga iz genoma lizogenih bakterija kojim fag ulazi u litički ciklus

- napomena: Ulazak faga u litički ciklus označava virulenciju.

industrijski melanizam $\rightsquigarrow$ **industrial melanism**

tamnjenje moljaca zbog industrijalizacije

- napomena: Industrijski melanizam je primjer usmjerene selekcije.

inhibicija povratnom spregom $\rightsquigarrow$ **feedback inhibition**

regulacija kod koje metabolički produkt inhibira aktivnost enzima uključenoga u njegovu sintezu

- dopušteni naziv: povratna inhibicija

inicijacija $\rightsquigarrow$ **initiation**

stvaranje inicijacijskoga kompleksa

inicijacijski element **initiation element**

područje promotora bogato dinukleotidima CT koje prepoznaje RNA-polimeraza II, a koje se nalazi blizu mjesta početka transkripcije

inicijacijski faktori **initiation factors**

proteini potrebni za ispravnu inicijaciju translacije

inicijacijski kompleks **initiation complex**

kompleks molekula čije stvaranje prethodi replikaciji, transkripciji ili translaciji

inicijacijski proteini **initiator proteins**

proteini koji prepoznaju mjesto početka replikacije na replikonu i sudjeluju u stvaranju primosoma

inkluzivni fitness **inclusive fitness**

prošireni koncept *fitnessa* genotipa koji zbog dijeljenja genoma uključuje i dobrobit srodnika određene jedinice

insercija **insertion**

umetanje nukleotida u originalnu sekvenciju DNA

insercijska mutagenaza **insertion mutagenesis**

promjena nukleotidnoga slijeda gena ili njegovih kontrolnih mehanizama uzrokovana insercijom, što ujedno mijenja funkciju toga gena

insercijske sekvencije **insertion sequences**

mali jednostavni transpozoni

integralni membranski proteini **integral membrane proteins**

proteini uklopljeni u lipidni dvosloj staničnih membrana

integrini **integrins**

adhezijski proteini koji vežu stanicu za njezin mikrookoliš i u njoj aktiviraju signalne putove kojima stanica dobiva informacije o vrsti i svojstvima svoga mikrookoliša

interfaza **interphase**

metabolički aktivna faza staničnoga ciklusa koja prethodi diobi stanice

intergenska supresija **intergenic suppression**

mutacija na drugome lokusu koja vraća fenotip divljega tipa uzrokovan mutacijom na prvome lokusu

interkalarni heterokromatin **intercalary heterochromatin**

heterokromatin raspršen po krakovima eukariotskoga kromosoma

interkineza **interkinesis**

skraćena interfaza koja se odvija između prve i druge mejoze, tijekom koje se ne događa replikacija DNA

interno mjesto ulaska ribosoma **internal ribosome entry site**

sekvencija eukariotskih mRNA koja ribosomima omogućuje inicijaciju translacije na mjestu koje nije 5'-kapa

- međunarodna kratica: IRES
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

interpolarni mikrotubuli [↔] **interpolar microtubules**

mikrotubuli koji se, ne ulazeći u kontakt s kinetohorama, protežu iz jednoga pola diobenoga vretena i preklapaju s onima drugoga pola

interpunkcijski kodon [↔] **punctuation codon**

kodon koji određuje početak ili kraj gena

intraalelna komplementacija [↔] **intra-allelic complementation**

vraćanje aktivnosti enzima sastavljena od dviju podjedinica kod heterozigota dvaju mutiranih gena koji u homozigotnome obliku nije aktivan

intragenska supresija [↔] **intragenic suppression**

druga promjena unutar gena koja naizgled vraća fenotip divljega tipa uzrokovan prvom mutacijom u tome istom genu

introni [↔] **introns**

nekodirajući dijelovi gena ili nezrele mRNA

inverzija [↔] **inversion**

kromosomska aberacija kod koje je segment nakon dvaju lomova u kromosomu ponovnim vezanjem okrenut u suprotnome smjeru na istome mjestu u tome kromosomu

ionski kanali [↔] **ion channels**

proteini koji stvaranjem otvorenih pora kroz fosfolipidni dvosloj posreduju u brzome prolasku iona kroz membranu

izlazno mjesto [↔] **E site**

mjesto na ribosomu s kojega se otpuštaju tRNA koje su predale aminokiselinu u polipeptidni lanac

- hrvatska kratica: E-mjesto

izmjena sestrinskih kromatida [↔] **sister chromatid exchange**

fenomen kromatidne izmjene između sestrinskih kromatida

- međunarodna kratica: SCE
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

izokromosom [↔] **isochromosome**

kromosom s dva genetski i morfološki identična kraka

izoshizomeri [↔] **isoschizomers**

restriksijske endonukleaze koje prepoznaju istu ciljanu sekvenciju i na isti je način cijepaju

izozimi [↔] **isozymes**

elektroforetski oblici istoga enzima čiji je nastanak uzrokovan različitim konfiguracijama podjedinica

izravna ponavljanja [↔] **direct repeat**

nukleotidne sekvencije koje se pojavljuju najmanje dva puta u molekuli DNA

izravni popravak [↔] **direct repair**

sustav popravka DNA koji djeluje izravno na oštećenome nukleotidu

J-lanac Ψ^m **chain**

polipeptidni lanac koji povezuje teške lance u dimer kod imunoglobulina A i u pentamer kod imunoglobulina M

Janus-kinaza Ψ^m **Janus-kinase**

porodica nerekceptorskih proteinskih tirozinskih kinaza povezana s citokinskim receptorima

iatrogen Ψ^m **iatrogenic**

koji nastaje kao posljedica terapije

jednostavna translokacija Ψ^m **simple translocation**

premještanje jednoga dijela kromosoma na drugi, nehomologni, kromosom

jednostavna transpozicija Ψ^m **simple transposition**

proces izrezivanja i ugradnje kojim se transpozon miče s jednoga mjesta i ugrađuje na drugo mjesto u genomu

jednostavni transpozon Ψ^m **simple transposon**

mali genomski element s jednim genom ili dva gena koji nisu potrebni za transpoziciju

jezgrica Ψ^m **nucleolus**

najveća struktura u interfaznoj jezgri koja je mjesto stvaranja ribosomskih podjedinica građenih od rRNA i proteina

· dopušteni naziv: nukleolus

jezgrina ovojnica Ψ^m **nuclear envelope**

barijera između jezgre i citoplazme koja se sastoji od unutarnje i vanjske membrane, lamine i kompleksa pora

Jurkatove stanice Ψ^m **Jurkat cells**

stanice linije ljudskih T-limfocita nastale od stanica akutne T-stanične leukemije

K-antigeni **K antigens**

polisaharidni antigeni kapsule Gram-negativnih bakterija koji se često koriste za određivanje sojeva

karioferini **karyopherins**

proteini koji posreduju u prijenosu molekula između jezgre i citoplazme kroz pore jezgrine ovojnice u eukariotskoj stanici

kariogamija **karyogamy**

fuzija dviju jezgara gameta, najčešće odmah nakon fuzije citoplazma, čime nastaje zigota

kariogram **karyogram**

dijagram ili fotografija kromosoma stanice složenih prema veličini u homologne parove

kariokineza **karyokinesis**

dioba jezgre

karioplast **karyoplast**

jezgra izolirana iz eukariotske stanice okružena vrlo tankim slojem citoplazme i staničnom membranom

karioreksa **karyorrhexis**

degeneracija jezgre u umirućoj stanici

kariotip **karyotype**

opis broja, veličine i morfoloških karakteristika kromosoma neke stanice

karta proteinskih interakcija **protein interaction map**

dijagram koji prikazuje interakcije među svim proteinima ili unutar pojedine grupe proteina određenoga proteoma

kaseta bolesti **disease cassette**

skup alela istoga rizičnog haplotipa od kojih svaki zasebno može pridonositi predispoziciji za određenu bolest

keratin **keratin**

strukturni filamentni protein epitelnih stanica

kilobaza **kilobase**

jedinica kojom se označava tisuću nukleotida ili tisuću parova baza

- međunarodna kratica: kb
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

kimeran **chimeric**

koji je funkcionalna mješavina genomskoga ili drugoga biološkoga materijala članova iste ili različite vrste

kinaze **kinases**

enzimi koji fosforiliraju druge proteine

kinetohora **kinetochore**

proteinska struktura, povezana s centromerom kromosoma na koju se vežu mikrotubuli tijekom diobe

kinetoplast [↔] **kinetoplast**

mreža kružnih DNA u velikome mitohondriju

kinetosom [↔] **kinetosome**

proteinska struktura koja se nalazi u bazi eukariotskoga biča ili trepetljike

kineza [↔] **kinesis**

skup promjena u pokretanju stanice bez otklona od smjera kretanja

kinezin [↔] **kinesin**

motorni protein mikrotubula

Klenowljev fragment [↔] **Klenow fragment**

proteolitički fragment DNA-polimeraze I

Klineferterov sindrom [↔] **Klinefelter syndrome**

aneuploidija spolnih kromosoma muškaraca s najmanje dva X-kromosoma

klon¹ [↔] **clone**

stanica nastala diobom koja daje genomski identične stanice

klon² [↔] **clone**

organizam koji nastaje iz tjelesne stanice drugoga organizma

klon³ [↔] **clone**

skup kopija gena nastalih umnožavanjem

kloniranje DNA [↔] **DNA cloning**

umnožavanje fragmenta DNA unosom u određeni vektor i replikacijom u staničnome modelu

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

kloroplastna DNA [↔] **chloroplast DNA**

dio genoma fotosintetskih eukariota smješten u kloroplastu

- međunarodna kratica: cpDNA
- napomene:
  - 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
  - 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

knjižnica cDNA¹ [↔] **cDNA library**

zbirka klonova komplementarne DNA koji predstavljaju molekule mRNA eksprimirane u određenome tipu stanice, tkiva, organa ili organizma

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

knjižnica cDNA² cDNA library

fragmenti cDNA pripremljeni za sekvenciranje

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

kodirajući lanac coding strand

lanac DNA koji se ne koristi kao kalup za sintezu RNA, već mu je sekvencija istovjetna onoj u RNA s iznimkom zamjene timina uracilom

kodominacija codominance

odnos alela istoga gena kod kojega su oba eksprimirana u fenotipu heterozigota

kodon codon

sekvencija od triju nukleotida u molekuli mRNA nastala prema genskome kodu, koja prenosi informaciju za sintezu proteina

koeficijent srodnosti kinship coefficient

mjera srodnosti između pojedinaca

koeficijent srođivanja inbreeding coefficient

vjerojatnost autozigotnosti potomaka

kohezin cohesin

proteinski kompleks koji omogućuje poravnavanje sestrinskih kromatida

kolebajući bazni par wobble base pair

bazni par koji nastaje prepoznavanjem baza antikodona i kodona, ne slijedeći klasično pravilo sparivanja A-U i C-G

kompensacija doze dosage compensation

pojava kojom je razina ekspresije velikog broja gena na spolnim kromosomima slična kod oba spola kad imaju različite spolne kromosome

kompleks prepoznavanja početka replikacije origin recognition complex

kompleks od šest proteina koji je nađen u eukariotima, a nužan je za inicijaciju replikacije DNA

- međunarodna kratica: ORC
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

kompleks utišavanja potaknut molekulom RNA RNA-induced silencing complex

višeproteinski kompleks koji posreduje u procesu RNA-interferencije ugradnjom jednolančane molekule RNA poput mikroRNA ili siRNA

- međunarodna kratica: RISC
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

kompleksna bolest complex disease

bolest kod koje samostalno djelovanje pojedinoga alela ili djelovanje više različitih alela povećava rizik od bolesti

komplementarna DNA **complementary DNA**

molekula DNA čija je sekvencija komplementarna molekuli mRNA

· međunarodna kratica: cDNA

· napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

kondenzin **condensin**

proteinski kompleks nužan za kondenziranje interfaznih kromosoma kako bi postali metafazni

konstitutivni gen **constitutive gene**

stalno aktivan gen

konstitutivni heterokromatin **constitutive heterochromatin**

regije heterokromatina prisutne u svim kromosomima koje su uvijek transkripcijski inaktivne

kontrolna regija genomskoga utiska **imprinting control region**

kratka sekvencija unutar utisnutoga genskog klastera u kojoj metilacija kontrolira status utisnutosti tih gena

· međunarodna kratica: ICR

· napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

konjugacija **conjugation**

oblik prijenosa DNA među bakterijama koji uključuje kontakt među stanicama, a temelji se na plazmidima koji kodiraju vlastiti prijenos i koji, kada su ugrađeni u bakterijski kromosom, mogu prenijeti dio stanične DNA u bakteriju koja ne nosi takve plazmide

konjugacijski most **conjugation bridge**

veza između dviju bakterijskih stanica koja omogućuje prijenos DNA za vrijeme konjugacije

kozmid **cosmid**

hibridni vektor koji čine plazmid i lambda-fag

kritosjemenjače **angiosperms**

biljke cvjetnice kod kojih su sjemeni zametci zatvoreni u plodnici

kromatida **chromatid**

dio eukariotskoga kromosoma koji se sastoji od DNA i seta proteina, spojen s identičnim dijelom u području centromere

kromatidna izmjena **crossing-over; crossover**

izmjena homolognih dijelova nesestrinskih kromatida homolognih kromosoma tijekom profaze I mejoze

· nepreporučeni naziv: krosingover, krosing-over i slične fonetski prilagođene inačice engleskoga naziva

kromatin **chromatin**

struktura koju čine molekula DNA i proteini

kromatinsko remodeliranje **chromatin remodeling**

promjena stupnja kondenzacije kromatina i/ili udaljenosti između nukleosoma

kromomera ^u chromomere

bilo koje gušće područje kromatina u kromosomu

kromosom ^u chromosome

struktura proteina i DNA koja sadržava genomski materijal kod eukariota

kromosomska teorija nasljeđivanja ^u chromosome theory of inheritance

Sutton-Boverijeva teorija koja nasljeđivanje svojstava objašnjava prijenosom i ponašanjem kromosoma za vrijeme gametogeneze i oplodnje jer su geni koji kontroliraju svojstva dijelovi kromosoma

kromosomske aberacije ^u chromosomal aberration

promjene u strukturi ili broju kromosoma

kvantitativna genetika ^u quantitative genetics

područje genetike koje se bavi svojstvima opisivima na kvantitativan način

kvantitativno svojstvo ^u quantitative trait

mjerljivo svojstvo fenotipa koje je najčešće poligeno

kvartarna struktura ^u quaternary structure

proteinska struktura od dvaju ili više polipeptida

lac-operon ^u **lac operon**

inducibilni operon koji sintetizira enzime potrebne za iskorištenje laktoze u stanici bakterije

Lamarckova teorija ^u **Lamarckism**

teorija prema kojoj se evolucija temelji na nasljeđivanju stečenih svojstava

lambda-fag ^u **lambda phage; λ phage**

virus koji zaražava *E. coli* pa se često koristi u eksperimentima molekularne biologije

- dopušteni naziv: λ-fag

lančana reakcija polimerazom ^u **polymerase chain reaction**

metoda umnožavanja fragmenta DNA specifičnim početnicama koja se temelji na ponavljajućim ciklusima denaturacije, prijanjanja i elongacije, a koju provodi enzim polimeraza

- međunarodna kratica: PCR
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

leptoten ^u **leptotene**

početni dio profaze I tijekom kojega postaju vidljivi kromosomi s dvjema sestrinskim kromatidama

leucinski zatvarač ^u **leucine zipper**

domena nekih proteina koji se vežu na DNA, a koja izgleda kao zatvarač čiji središnji dio čine leucinski ogranci

liposom ^u **liposome**

vezikula omeđena membranom koja se koristi za unos DNA pri transfekciji stanice

litički ciklus ^u **lytic cycle**

ciklus virusne reprodukcije tijekom infekcije stanice kod kojega dolazi do stvaranja viriona i lize stanice

liza ^u **lysis**

razaranje stanice uzrokovano destrukcijom stanične stijenke i/ili membrane

lizat ^u **lysate**

sadržaj koji se otpušta iz lizirajuće stanice

lizogeni ciklus ^u **lysogenic cycle**

ciklus virusne reprodukcije tijekom infekcije stanice kod kojega se umnožava virusni genom ugrađen u stanični

lokus ^u **locus**

mjesto određene sekvencije na kromosomu

LTR-retrotranspozoni ^u **LTR retrotransposons**

retrotranspozoni koji na oba kraja imaju duga terminalna ponavljanja

majčinski učinak ^u **maternal effect**

utjecaj produkata majčinih gena koji se prenose citoplazmom jajne stanice i imaju učinak na fenotip potomaka

majčinsko nasljeđivanje ^u **maternal inheritance**

nasljeđivanje gena organela citoplazmom jajne stanice

makroevolucija ^u **macroevolution**

skup promjena na razini vrste ili višoj razini, koje uključuju strukturu i funkciju, a dovoljne su za nastanak nove vrste ili višega taksona

male interferirajuće RNA ^u **small-interfering RNA**

male molekule RNA egzogenih izvora koje utišavaju mRNA putem RNA-interferencije

- međunarodna kratica: siRNA
- napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

mali jezgrini ribonukleoproteini ^u **small nuclear RNA proteins**

kompleks malih jezgrinih RNA i seta proteina koji su komponente spliceosoma

- međunarodna kratica: snRNP
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

maligni tumor ^u **malignant tumour**

tumor koji ima potencijal širenja po organizmu
nepreporučeni naziv: zloćudni tumor

medijator ^u **mediator**

supstancija pomoću koje nastaje produkt

međuspol ^u **intersex**

organizam s vanjskim karakteristikama obaju spolova

mejotsko nerazdvajanje ^u **meiotic nondisjunction**

nerazdvajanje homolognih kromosoma u anafazi I ili sestrinskih kromatida u anafazi II mejoze

mejoza ^u **meiosis**

dio staničnoga ciklusa koji predstavlja dvostruku diobu stanice kojom nastaju četiri stanice kćeri s polovičnim brojem kromosoma

Mendelov zakon neovisne segregacije ^u **Mendel's law of independent assortment**

zakon o razdvajanju ili segregaciji dvaju i više parova alela gena koji se nalaze na različitim kromosomima

- dopušteni naziv: Mendelov II. zakon

Mendelov zakon segregacije ^u **Mendel's law of segregation**

zakon o razdvajanju ili segregaciji jednoga para alela u anafazi I ili anafazi II mejoze

- dopušteni naziv: Mendelov I. zakon

Mendelovo nasljeđivanje ^u **Mendelian inheritance**

najčešći način prijenosa gena eukariotskih organizama s roditelja na potomstvo

meristem ^u meristem

biljno tkivo što ga čine stanice koje se aktivno dijele

merozigota ^u merozygote

bakterija koja uz svoj genom ima i dio genoma druge bakterije pa su neki dijelovi genoma prisutni u dvije kopije

· dopušteni naziv: parcijalni diploid

metaanaliza ^u meta-analysis

analiza više različitih studija kojom se povećava snaga genetičkih istraživanja ili identificiraju varijable koje nisu otkrivene inicijalnim testiranjima

metabolit ^u metabolite

molekula koja nastaje tijekom metaboličkih procesa ili je nužna za njihovo odvijanje

metabolom ^u metabolome

ukupan broj metabolita prisutan u stanici, tkivu ili organizmu

metacentrični kromosom ^u metacentric chromosome

kromosom s centromerom u sredini i krakovima podjednake duljine

· dopušteni naziv: metacentrik

metafaza ^u metaphase

faza mitoze ili mejoze u kojoj se maksimalno kondenzirani kromosomi nalaze u ekvatorskoj ravnini stanice povezani s nitima diobenoga vretena

metafazna ploča ^u metaphase plate

ravnina u kojoj su poredani kromosomi u metafazi

metagenom ^u metagenome

uzorak većega broja genoma iz okoliša

metagenomika ^u metagenomics

grana znanosti koja istražuje mješavinu različitih genoma iz okoliša

metiltransferaza ^u methyltransferase

enzim koji dodaje metilnu skupinu bazama u molekulama DNA ili RNA

metoda otiska stopala ^u footprinting

metoda određivanja fragmenta DNA na koji se veže određeni protein

mikroevolucija ^u microevolution

proces promjene učestalosti genotipova i fenotipova tijekom duljega vremenskog perioda

mikroorganizam ^u microorganism

organizam toliko malen da ga je moguće vidjeti jedino mikroskopom

mikrosateliti ^u microsatellites

uzastopno ponavljajuće sekvencije DNA čiju duljinu jedinica ponavljanja čini najviše osam parova baza

mikroskopija ^u microscopy

korištenje mikroskopa u istraživanju stanica i substaničnih struktura

minimalna podloga **minimal medium**

hranjiva podloga za uzgoj mikroorganizama koja sadrži samo anorganske soli, izvor ugljika i vodu

minisateliti **minisatellites**

uzastopno ponavljajuće sekvencije DNA čiju duljinu jedinica ponavljanja čini od 10 do 100 parova baza

mitohondrijska DNA **mitochondrial DNA**

dio genoma eukariota smješten u mitohondriju

· međunarodna kratica: mtDNA

· napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

mitohondrijske bolesti **mitochondrial diseases**

bolesti povezane s mutacijama i polimorfizmima mitohondrijskoga genoma

mitotska rekombinacija **mitotic recombination**

prekranje genomske materijala tijekom mitoze kojim nastaju nove kombinacije svojstava

mitotsko nerazdvajanje **mitotic nondisjunction**

nerazdvajanje sestrinskih kromatida kromosoma u anafazi mitoze

mitoza **mitosis**

dio staničnoga ciklusa koji predstavlja diobu stanice kojom nastaju dvije istovjetne stanice kćeri

mjesto početka transkripcije **transcriptional start site**

mjesto u genu na kojem počinje transkripcija

mjesto vezanja ribosoma **ribosome-binding site**

sekvencija mRNA potrebna za vezanje ribosoma i započinjanje translacije

· međunarodna kratica: RBS

· napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

model tekućega mozaika **fluid mosaic model**

model koji opisuje staničnu membranu kao pokretni fosfolipidni dvosloj u koji su umetnuti proteini

modelni organizam **model organism**

organizam koji ima kratko generacijsko vrijeme, veći broj potomaka i jednostavno se uzgaja u laboratoriju

molekularna evolucija **molecular evolution**

skup promjena genoma s posljedicama vidljivima u fenotipu, koje se događaju tijekom duljega vremenskoga perioda

molekularna paleontologija **molecular paleontology**

grana znanosti koja se bavi analizom genoma izumrlih vrsta

molekularni palindromi **molecular palindromes**

iste sekvencije DNA koje se čitaju u suprotnim smjerovima na antiparalelnim lancima

molekularni sat **molecular clock**

instrument mjerenja vremena tijekom evolucije na temelju stope neutralnih mutacija

monada **monad**

jedna od dviju sestrinskih kromatida kromosoma

monoalelna ekspresija **monoallelic expression**

ekspresija samo jednog alela određenoga gena uzrokovana genomskim utiskom

monofiletičke grupe **monophyletic groups**

grupe svih taksona s jednim zajedničkim pretkom koji također pripada toj grupi

monogenetska bolest **monogenetic disease**

bolest koja nastaje mutacijom jednoga gena

monohibrid **monohybrid**

organizam heterozigotan za jedan gen koji kodira svojstvo što ga određuju dva alela

monomorfna populacija **monomorphic population**

populacija kod koje na lokusu gena postoji samo jedan alel

monomorfni gen **monomorphic gene**

gen koji na razini populacije ima samo jedan alel

monosomik **monosomic**

vrsta aneuploidnoga organizma koju označava manjak jednoga kromosoma u diploidnome setu

· napomena: Broj kromosoma monosomika računa se formulom $2n - 1$.

monozigotni blizanci **monozygotic twins**

blizanci koji nastaju iz iste zigote i imaju identičan genom

· dopušteni naziv: jednojajčani blizanci

mozaicizam **mosaicism**

pojava genetski različitih stanica unutar istoga organizma

mozaična mutacija **mosaic mutation**

mutacija koja se ne pojavljuje u svim stanicama

multipli aleli **multiple alleles**

dva ili više alela istoga gena na razini populacije

· napomena: Posljedica postojanja multiplih alela je polimorfizam gena.

multipotentnost **multipotency**

svojstvo matičnih stanica odraslih jedinki da iz jedne stanice može nastati određen broj različitih vrsta stanica

mutacija **mutation**

promjena u nukleotidnoj sekvenciji DNA

mutageneza *in vitro* ***in vitro* mutagenesis**

uvođenje mutacija u kloniranu DNA postupkom *in vitro*

mutageni **mutagens**

fizikalni ili kemijski agensi koji uzrokuju promjenu sekvencije DNA

mutator **mutator**

gen čije mutacije povećavaju stopu mutacija drugih gena u genomu

N-kraj ^u amino terminus

kraj polipeptida koji ima slobodnu aminoskupinu

nasljedno svojstvo ^u heritable trait

bilo koja naslijeđena karakteristika određena genima ili drugim nasljednim faktorima

nasljeđivanje ograničeno spolom ^u sex-limited inheritance

obrazac nasljeđivanja kod kojega se određeno svojstvo može pronaći samo u jednome od dvaju spolova

nasljeđivanje uvjetovano spolom ^u sex-influenced inheritance

obrazac nasljeđivanja u kojemu je određeni alel dominantan kod jednoga, a recesivan kod drugoga spola

nasljeđivanje vezano uz spol ^u sex-linked inheritance

nasljeđivanje svojstava koja kontroliraju geni na jednome od spolnih kromosoma

nasljeđivanje vezano uz X-kromosom ^u X-linked inheritance

obrazac nasljeđivanja kod pojedinih vrsta, koji uključuje gene smještene samo na X-kromosomu

nealelna homologna rekombinacija ^u nonallelic homologous recombination

rekombinacija između homolognih, sličnih repetitivnih sekvencija na kromosomu koje nisu aleli

neautonomni element ^u nonautonomous element

transpozonski element bez gena za transpozazu ili reverznu transkriptazu potrebnih za njegovo premještanje u genomu

nebalansirana translokacija ^u unbalanced translocation

translokacija koja rezultira viškom ili manjkom genetskoga materijala u stanici

neesencijalne aminokiseline ^u nonessential amino acids

aminokiseline potrebne za rast i razvoj organizma koje on može samostalno sintetizirati pa ih ne mora dobivati prehranom

neesencijalni geni ^u nonessential genes

geni koji su korisni za organizam, ali nisu nužni za njegovo preživljenje

negativna interferencija ^u negative interference

pojava kojom jedna kromatidna izmjena povećava vjerojatnost drugih kromatidnih izmjena u blizini

negativna kontrola transkripcije ^u negative transcriptional control

regulacija transkripcije represorskim proteinom

nehomologna rekombinacija ^u nonhomologous recombination

rekombinacija između nehomolognih sekvencija kromosoma ili plazmida

nehomologni kromosomi ^u nonhomologous chromosomes

kromosomi koji nose alele gena za različita svojstva

nekodirajuća RNA ^u **noncoding ribonucleic acid**

RNA koja ne nosi uputu za protein

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

nekodirajući lanac ^u **noncoding strand**

lanac DNA s kojega se prepisuje gen za protein, a koristi se kao kalup za sintezu mRNA

nekroza ^u **necrosis**

neprogramirana stanična smrt

nemendelsko nasljeđivanje ^u **non-Mendelian inheritance**

način prijenosa svojstava koji uključuje majčinski učinak, genome organela, genomski utisak i kompenzaciju doze

neoplastična transformacija ^u **neoplastic transformation**

promjena genoma normalnih stanica koja uzrokuje nastanak neoplazme

neoplazija ^u **neoplasia**

proces nastanka tumorskoga tkiva

neovisan o orijentaciji ^u **orientation-independent**

koji može djelovati u oba smjera, a genetski je reguliran

neovisno svrstavanje ^u **independent assortment**

nasumično pozicioniranje nehomolognih kromosomskih parova u metafazi I mejoze

neparentalni ^u **nonparental**

koji nije poput roditeljske generacije

- dopušteni naziv: rekombinantni

neparentalni ditip ^u **nonparental ditype**

askus gljive koji sadrži dva tipa spora s kombinacijama alela koje nisu roditeljske

- dopušteni naziv: neparentalni dvotip

nepotpuna dominacija ^u **incomplete dominance**

utjecaj obaju alela heterozigota na fenotip

- napomena: Nepotpuna dominacija je način nastanka intermedijarnoga fenotipa između dvaju homozigota.

nepotpuna penetracija ^u **incomplete penetrance**

pojava kod koje jedinka ima alel potreban za određeno svojstvo, ali bez njegove ekspresije u fenotipu

nerecipročna translokacija ^u **nonreciprocal translocation**

strukturna promjena kojom nakon loma jednoga kromosoma nastali fragment postaje dio drugoga, nehomolognoga kromosoma

netranslatirana regija mRNA ^u **untranslated mRNA region**

regija mRNA uzvodno od inicijacijskoga kodona

- međunarodna kratica: UTR
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

neutralna mutacija **neutral mutation**

mutacija bez učinka na strukturu i funkciju proteina ili preživljenje organizma

neutralna teorija evolucije **neutral theory of evolution**

teorija po kojoj je većina genetičkih varijacija populacije rezultat nakupljanja neutralnih mutacija

neutralna teorija molekularne evolucije **neutral theory of molecular evolution**

teorija po kojoj je većina evolucijskih promjena i varijabilnosti unutar vrste rezultat slučajnoga genetskoga otklona mutiranih alela koji su odabrani kao neutralni

neutralni aleli **neutral alleles**

aleli na koje ne djeluje prirodna selekcija, već je njihova varijacija u populaciji rezultat nakupljanja mutacija i genetskoga otklona

northernska metoda otiska **Northern blotting**

metoda detekcije prisutnosti specifične sekvencije RNA u mješavini velikoga broja fragmenata RNA

nosač elektrona **electron carrier**

molekula koja prenosi elektron s donorske molekule na akceptorsku

· napomena: Citokrom c je primjer nosača elektrona.

nuklearni geni **nuclear genes**

geni koji se nalaze u jezgri

nukleaze **nucleases**

enzimi koji cijepaju vezu između nukleotida u polinukleotidnome lancu nukleinskih kiselina

nukleinske kiseline **nucleic acids**

polimerne makromolekule građene od nukleotida

· napomena: Nukleinske su kiseline DNA i RNA.

nukleoid **nucleoid**

genom mitohondrija, kloroplasta i prokariota

nukleoprotein **nucleoprotein**

kompleks DNA ili RNA i proteina

nukleosom **nucleosome**

građevna jedinica eukariotskoga kromatina koju čini dvolančana DNA omotana oko oktamera histonskih proteina

nukleotid **nucleotide**

podjedinica nukleinskih kiselina građena od šećera pentoze, fosfatne skupine i dušične baze

nukleozid **nucleoside**

prekursor nukleotida građen od šećera pentoze i dušične baze

nulisomik **nullisomic**

aneuploidni organizam s manjkom jednoga para homolognih kromosoma

· napomena: Broj kromosoma nulisomika računa se formulom $2n - 2$. Formula $2n - 1 - 1$ koristi se za računanje broja kromosoma dvostrukoga monosomika.

numeratorski elementi **numerator elements**

geni na X-kromosomu vinske mušice koji usmjeravaju razvitak ženskoga spola

O-vezana glikozilacija ^u **O-linked glycosylation**

vezanje šećerne jedinice na serin ili treonin polipeptida

obrazac ^u **pattern**

prostorni raspored različitih regija organizma

obrnute ponavljajuće sekvencije ^u **inverted repeat sequences**

nukleotidne sekvencije koje se čitaju u suprotnim smjerovima s iste dvostuke uzvojnice

očitanja sparenih krajeva ^u **paired-end reads**

minisekvencije s dvaju krajeva jednoga kloniranog fragmenta DNA

održavateljski geni ^u **housekeeping genes**

geni nužni za preživljenje organizma

Okazakijsvi fragmenti ^u **Okazaki fragments**

kratki fragmenti DNA kojima nekontinuirano nastaje novi lanac DNA

oksidacija ^u **oxidation**

gubitak elektrona iz atoma

oksidacijska fosforilacija ^u **oxidative phosphorylation**

proces u mitohondrijima i bakterijama kojim nastaje ATP na temelju prijenosa elektrona kroz lanac molekula do molekulskoga kisika

oksidacijski stres ^u **oxidative stress**

neravnoteža između stvaranja reaktivnih kisikovih radikala i sposobnosti organizma da ih razgradi

oksidacijsko oštećenje DNA ^u **oxidative DNA damage**

promjena u strukturi DNA uzrokovana reaktivnim kisikovim radikalima

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

olakšana difuzija ^u **facilitated diffusion**

prijenos molekula kroz membranu uz pomoć nosača ili kroz proteinske kanale

oligonukleotid ^u **oligonucleotide**

kratka jednolančana molekula DNA ili RNA, najčešće stvorena sintetski

onkogen ^u **oncogene**

protoonkogen koji mutacijom postaje dio puta tumorigeneze

oogeneza ^u **oogenesis**

proces stvaranja jajnih stanica

operacijska taksonomska jedinica ^u **operational taxonomic unit**

pojedinačni organizam koji se uspoređuje filogenetičkom analizom

- međunarodna kratica: OTU
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

operator ^u **operator**

sekvencija nukleotida u bakterijskoj DNA koja predstavlja mjesto vezanja represora

operon ↗ **operon**

sustav regulacije ekspresije gena u bakterija kod kojega je više gena koji kodiraju slične proteine ili proteine jednog biokemijskog puta smješteno zajedno u genomu

oplodnja ↗ **fertilization**

proces spajanja spolnih stanica

oportunistički patogeni ↗ **opportunistic pathogens**

mikroorganizmi normalne flore koji mogu uzrokovati bolest samo ako dođe do slabljenja imunosnoga sustava ili ako uspiju doći do inače sterilnoga dijela organizma

optičko mapiranje ↗ **optical mapping**

tehnika koja omogućuje izravnu vizualnu analizu molekula DNA nakon njihove restrikcije

organela ↗ **organelle**

specijalizirana struktura unutar stanice koja je najčešće obavijena jednostrukom ili dvostrukom membranom

organizacijski centar ↗ **organizing center**

regija meristema koja osigurava njegovu ispravnu organizaciju i odgovorna je za očuvanje ispravnoga broja matičnih stanica koje se aktivno dijele

organizirajuća regija jezgrice ↗ **nucleolar organizer region**

kromosomska regija s uzastopnim ponavljanjima glavnih ribosomskih gena oko koje nastaje jezgrica

- dopušteni naziv: nukleolarni organizator
- međunarodna kratica: NOR
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

ortolozi ↗ **orthologs**

homologni geni različitih vrsta koji su nastali iz istoga gena pretka

osobni profil ↗ **personal profile**

naslijeđeni set alela pojedinca koji nosi rizik za kompleksne bolesti

otpuštajući faktor ↗ **release factor**

protein koji prepoznaje stop-kodon, potiče terminaciju translacije i otpuštanje stvorenoga polipeptida

otvorena konformacija ↗ **open conformation**

struktura rahlo pakiranoga kromatina na kojem se može odvijati transkripcija

otvoreni kompleks ↗ **open complex**

regija otvaranja dvaju lanaca DNA koju stvara RNA-polimeraza tijekom transkripcije

otvoreni okvir čitanja ↗ **open reading frame**

kodirajuća sekvencija DNA unutar koje nema stop-kodona

- međunarodna kratica: ORF
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

p-krak ↔ **p arm**

kratki krak kromosoma

pahiten ↔ **pachytene**

treći dio profaze prve mejotičke diobe

paracentrična inverzija ↔ **paracentric inversion**

inverzija unutar kromosoma koja ne zahvaća centromeru

paralozi ↔ **paralogs**

homologni geni jedne vrste koji čine porodicu

parapatriska specijacija ↔ **parapatric speciation**

specijacija kao posljedica naseljavanja dijela populacije u novu nišu nedaleko od one od koje potječu

pararetrovirus ↔ **pararetrovirus**

virusni retrotranspozon čiji je genom DNA

parentalna generacija ↔ **parental generation**

prva generacija dviju jedinki koje se križaju kako bi se moglo analizirati genotipove njihovog potomstva

- dopušteni naziv: roditeljska generacija
- međunarodna kratica: P
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

parsimonija ↔ **parsimony**

pristup kojim se među različitim topologijama filogenetskih stabala odabire ono s najkraćim evolucijskim putem

partenogeneza ↔ **parthenogenesis**

razvoj jedinke iz neoplođene jajne stanice

pasivni transport ↔ **passive transport**

kretanje otopljenih tvari kroz staničnu membranu u smjeru njezina gradijenta gustoće ili elektrokemijskoga gradijenta

pektin ↔ **pectin**

mješavina polisaharida bogata galakturonskom kiselinom koja stvara visokohidrirani matriks u koji je uklopljena celuloza biljne stanične stijenke

pelud ↔ **pollen**

muški gametofit cvjetnica

pentoza ↔ **pentose**

monosaharid koji ima pet ugljikovih atoma

peptidil-transferaza ↔ **peptidyl transferase**

kompleks koji tijekom translacije katalizira stvaranje peptidne veze između aminokiseline na A-mjestu u ribosomu i rastućega polipeptidnog lanca

peptidilno mjesto ↔ **peptidyl site; P site**

mjesto na ribosomu gdje se nalazi tRNA s polipeptidnim lancem

- skraćeni naziv: P-mjesto

peptidna veza **peptide bond**

kovalentna veza između karboksilne skupine jedne aminokiseline i aminoskupine druge aminokiseline

pericentrična inverzija **pericentric inversion**

inverzija u kromosomu koja obuhvaća centromerno područje

periferna zona **peripheral zone**

kod biljaka, područje meristema sa stanicama koje se dijele i koje će se diferencirati u biljne strukture

personalizirana medicina **personalized medicine**

primjena genetičkih ili molekularnih podataka u liječenju bolesti

- dopušteni naziv: precizna medicina

Philadelphijski kromosom **Philadelphia chromosome**

kromosom nastao recipročnom translokacijom ljudskih kromosoma 9 i 22 koja je najčešći uzrok kronične mijeloične leukemije

- nepreporučeni naziv: Philadelphia-kromosom
- skraćeni naziv: Ph-kromosom

pirimidin **pyrimidine**

dušična baza s jednostrukim prstenom

- napomena: Pirimidini su citozin (C), timin (T) i uracil (U).

pirosekvenciranje **pyrosequencing**

metoda sekvenciranja DNA koja se temelji na detekciji otpuštenoga pirofosfata i stvaranju svjetla nakon umetanja ispravnoga nukleotida u lanac koji nastaje

plak **plaque**

prozirna zona oko bakterijske kolonije

plazmid **plasmid**

opći naziv za kružnu DNA koja postoji neovisno o kromosomskoj DNA

pleiotropnost **pleiotropy**

višestruki utjecaj jednoga gena na fenotip organizma

ploidija **ploidy**

broj setova kromosoma u stanici

pluripotentna stanica **pluripotent cell**

matična stanica koja se može diferencirati u bilo koju vrstu stanica

pluripotentnost **pluripotency**

svojstvo embrijske stanice da iz nje može nastati bilo koja tjelesna stanica

početnica **primer**

kratki fragment DNA ili RNA od kojega započinje sinteza novoga lanca DNA

podvrsta **subspecies**

populacija unutar vrste koja ima određene razlikovne karakteristike s obzirom na ostale članove te vrste

pojačana regulacija ^u **up regulation**

regulacija koja dovodi do pojačane genske ekspresije

pojačivač ^u **enhancer**

regulacijski dio DNA koji može biti udaljen i tisućama parova baza od strukturnih gena na čiju razinu transkripcije utječe

pokazateljski slučaj ^u **index case**

prvi prijavljeni slučaj bolesti ili mutacije u obitelji

pokretni genetički elementi ^u **mobile genetic elements**

dijelovi DNA koji mogu mijenjati mjesta na kromosomu, prelaziti s jednog kromosoma na drugi, iz jedne bakterije u drugu, ili čak iz jedne vrste u drugu vrstu

- hrvatska kratica: PGE
- međunarodna kratica: MGE

polaran ^u **polar**

koji ima hidrofilnu kemijsku skupinu

polarna mutacija ^u **polar mutation**

mutacija u operonu koja utječe na ekspresiju drugoga gena koji se nalazi nizvodno u operonu

polarni mikrotubul ^u **polar microtubule**

mikrotubul koji se proteže od jednoga pola diobenoga vretena do ekvatorske ravnine, gdje se preklapa s polarnim mikrotubulom drugoga pola

polarnost ^u **polarity**

fenomen kod kojega besmislena mutacija jednoga gena utječe na ekspresiju drugoga gena nizvodno u operonu

policistronska mRNA ^u **polycistronic mRNA**

mRNA koja sadrži transkripta ili više njih

· napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

poligenско nasljeđivanje ^u **polygenic inheritance**

prenošenje svojstava koja određuju dva različita gena ili više njih

polihibrid ^u **polyhybrid**

organizam heterozigotan za više od dva gena koji kodiraju više od dva različita svojstva

polikombna grupa ^u **polycomb group**

kompleks proteina koji je ključan regulator epigenetskih promjena što uključuje inaktivaciju gena tijekom razvoja organizma

- međunarodna kratica: PcG
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

polimorfan ^u **polymorphic**

koji se odnosi na svojstvo ili gen pronađene u najmanje dva oblika u određenoj populaciji

polimorfizam **polymorphism**

pojava kod koje jedan gen ima dva ili više alela u populaciji

polimorfizam jednoga nukleotida **single nucleotide polymorphism**

varijacija u jednome nukleotidu koja je prisutna u više od 1% populacije

- međunarodna kratica: SNP
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

polinukleotid **polynucleotide**

polimer koji se sastoji od dugoga niza nukleotida međusobno povezanih esterskim vezama, a čini molekulu DNA ili RNA

polipeptid **polypeptide**

sekvencija aminokiselina koja je rezultat translacije mRNA

polipeptidna os **polypeptide backbone**

ponavljajuća sekvencija atoma uzduž srži polipeptidnoga lanca

poliploid **polyploid**

organizam ili stanica koji imaju tri ili više setova kromosoma

poliploidija **polyploidy**

pojava više od dvaju haploidnih setova kromosoma u stanici

poliribosom **polyribosome**

molekula mRNA na koju je vezan velik broj ribosoma tijekom translacije

pomak okvira čitanja **frameshift**

promjena nastala mutacijom DNA zbog insercije ili delecije nukleotida koja utječe na informaciju zapisanu u genskome kodu jer je broj izmijenjenih nukleotida drugačiji od 3 pa dolazi do pomaka u očitavanju tripleta

ponavljajuća sekvencija DNA **repetitive DNA sequence**

nekodirajući dijelovi DNA koji se ponavljaju u genomima evolucijski razvedenijih organizama, a koji su prisutni u velikome broju kopija

- dopušteni naziv: repetitivna sekvencija DNA

popravak rekombinacijom **recombinant repair**

popravak DNA homolognom ili nehomolognom rekombinacijom

populacija **population**

grupa jedinki iste vrste koje žive na određenome području i mogu se međusobno razmnožavati

populacijska razina **population level**

razina istraživanja koja se koristi populacijom organizama kao jedinicom promatranja

porini **porins**

proteini koji stvaraju kanale u vanjskoj membrani bakterija, mitohondrija i kloroplasta

postreplikacijski popravak **postreplicative repair**

proces popravka lomova novonastale DNA koji su nastali zbog grešaka tijekom replikacije

posttranskripcijska kontrola **posttranscriptional control**

bilo koja vrsta kontrole genske ekspresije koja se provodi nakon započete transkripcije

posttranslacijska kovalentna modifikacija ↔ **posttranslational covalent modification**

kovalentno vezanje molekule na protein nakon njegove translacije na ribosomu

posttranslacijski ↔ **posttranslational**

koji nastaje nakon što je završena translacija

postzigotni izolacijski mehanizam ↔ **postzygotic isolating mechanism**

mehanizam reproduktivne izolacije koji sprečava vijabilnost ili fertilitet potomstva

povezanost ↔ **association**

tendencija markera i svojstva da se pojavljuju zajedno češće nego što se očekuje

povratna mutacija ↔ **reverse mutation**

vrsta mutacije koja poništava učinak druge mutacije u istome alelu vraćajući tako fenotip divljega tipa

· dopušteni naziv: reverzna mutacija

pozicije vrućih mjesta ↔ **hot spots positions**

područja genoma u kojima je učestalost mutacija veća od očekivane

pozicijska informacija ↔ **positional information**

skup kemikalija i drugih signala iz okoliša koji omogućuju stanici određivanje vlastite pozicije u odnosu na druge stanice

pozicijski efekt ↔ **position effect**

fenotipska promjena uzrokovana promjenom pozicije gena u genomu

pozicijsko kloniranje ↔ **positional cloning**

strategija kloniranja kojom se gen klonira prema njegovoj mapiranoj poziciji na kromosomu

pozitivna interferencija ↔ **positive interference**

pojava kojom jedna kromatidna izmjena smanjuje vjerojatnost drugih kromatidnih izmjena u blizini

pozitivna kontrola transkripcije ↔ **positive transcriptional control**

regulacija transkripcije aktivatorskim proteinom

predimplantacijsko genetičko dijagnostičiranje ↔ **preimplantation genetic diagnosis**

genetičko testiranje embrija nastaloga oplodnjom *in vitro*

predinicijacijski kompleks ↔ **preinitiation complex**

kompleks nastao sklapanjem RNA-polimeraze i općih transkripcijskih faktora na bazalnome promotoru prije odmatanja DNA

predintegracijski kompleks ↔ **preintegration complex**

kod virusa ljudske imunodeficijencije, kompleks proteina i dvolančane DNA

· napomena: Riječ je o DNA virusa koja će se ugraditi u DNA kromosoma domaćina.

predreplikacijski kompleks ↔ **prereplication complex**

set od najmanje četrnaest različitih proteina, od kojih njih šest čini kompleks za prepoznavanje mjesta početka replikacije, a koji svi zajedno djeluju kao inicijatori replikacije eukariotske DNA

preklapajući geni ↔ **overlapping genes**

dva gena čije se kodirajuće regije preklapaju

prekrajanje RNA **RNA splicing**

proces kojim se uklanjaju dijelovi RNA, a preostali dijelovi međusobno se kovalentno vežu

prekursorska mRNA **precursor mRNA**

nezreli jednolančani transkript kod eukariota

· napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

predzigotni izolacijski mehanizam **prezygotic isolating mechanism**

mehanizam reproduktivne izolacije koji sprečava nastajanje zigote

prianjanje početnica **primer annealing**

korak metode lančane reakcije polimerazom kod kojega dolazi do prepoznavanja i sparivanja specifičnih početnica i komplementarnoga slijeda DNA

Pribnowljeva kutija **Pribnow box**

esencijalna komponenta bakterijskoga promotora čija je sekvencija TATAAT

primarna struktura **primary structure**

linearna sekvencija aminokiselina određenoga proteina

primaza **primase**

enzim koji sintetizira kratke RNA-početnice tijekom replikacije DNA

primosom **primosome**

kompleks koji čine primaza, helikaza i nekoliko pomoćnih proteina

prion **prion**

proteinska infektivna čestica koja uzrokuje nekoliko tipova neurodegenerativnih bolesti ljudi i stoke

procesirajuće tijelo **processing body; P-body**

stanična struktura u kojoj se pohranjuje kompleks RISC-mRNA kako bi se mogao ponovno iskoristiti

procesirajući enzim **processive enzyme**

enzim koji klizi uz DNA i ne silazi s kalupa dok katalizira kovalentno povezivanje nukleotida

profag **prophage**

DNA faga koja je ugrađena u bakterijski genom

profaza **prophase**

faza mitoze ili mejoze tijekom koje dolazi do kondenziranja kromosoma i stvaranja diobenoga vretena

profil bolesti **disease profile**

naslijeđeni set različitih alela koji dovode do nastanka iste kompleksne bolesti

profiliranje proteina **protein profiling**

metoda identifikacije proteina u proteomu

proflavin **proflavin**

kemijski mutagen koji uzrokuje mutacije pomaka okvira čitanja u genomima bakterija i virusa te potiče apoptozu u eukariotskim stanicama

projekti sekvenciranja ljudskoga genoma [↗] **human genome projects**

međunarodni projekti u okviru kojih je sekvenciran ljudski genom i genomi modelnih organizama kako bi se odredile varijacije i struktura ljudskoga genoma

prokarioti [↗] **prokaryote**

jednostanični organizmi čiji je genom kružna DNA, koji nemaju jezgrinu ovojnicu, kao ni membranom obavijene organele u stanici

prometafaza [↗] **prometaphase**

faza mitoze ili mejoze u kojoj je diobeno vreteno u potpunosti formirano

promiskuitetna DNA [↗] **promiscuous DNA**

DNA koja je premještena iz genoma jedne organele u genom druge organele

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

promotor [↗] **promoter**

regija DNA na kojoj počinje transkripcija gena

proteasom [↗] **proteasome**

velika proteaza s puno podjedinica koja razgrađuje proteine u citoplazmi

proteaza [↗] **protease**

enzim koji hidrolizira peptidne veze

protein [↗] **protein**

funkcionalna jedinica koja se sastoji od jednoga ili više polipeptida

- dopušteni naziv: bjelančevina

protein ro [↗] **rho protein**

protein uključen u terminaciju transkripcije nekih bakterijskih gena

proteinska podjedinica [↗] **protein subunit**

pojedinačni lanac proteina s kvartarnom strukturom

proteinska translokacija [↗] **protein translocation**

proces pomicanja proteina kroz membranu

proteom [↗] **proteome**

skup proteina stanice u određenome trenutku njezina života

proteomika [↗] **proteomics**

grana biologije koja istražuje sve proteine određene stanice, tkiva ili organizma

protočna citometrija [↗] **flow cytometry**

metoda koja koristi laser za podražaj stanica u tekućini kako bi se utvrdile njihove strukture i/ili vrste makromolekula koje sadrže

protogenom [↗] **protogenome**

RNA-genom koji je postojao za vrijeme RNA-svijeta

protok gena $\leftrightarrow$ **gene flow**

promjena učestalosti alela u populaciji kao posljedica migracije jedinka

protoonkogen $\leftrightarrow$ **proto-oncogene**

gen normalno prisutan u stanici koji mutacijom postaje onkogen

protoplast $\leftrightarrow$ **protoplast**

biljna stanica bez stanične stijenke

prototrof $\leftrightarrow$ **prototroph**

bakterija koja raste i razmnožava se na minimalnoj podlozi

provirus $\leftrightarrow$ **provirus**

virusna DNA ugrađena u kromosom domaćinske stanice

prva filijalna generacija $\leftrightarrow$ **first filial generation**

prva generacija potomaka određenoga križanja

- međunarodna kratica: F1
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

pseudoautosomno nasljeđivanje $\leftrightarrow$ **pseudoautosomal inheritance**

obrazac nasljeđivanja gena koji se nalaze i na X- i na Y-kromosomu

pseudodominacija $\leftrightarrow$ **pseudodominance**

obrazac nasljeđivanja kod kojega se eksprimira jedna kopija recesivnog alela jer druga kopija toga gena nedostaje zbog delecije na homolognome kromosomu

pseudogen $\leftrightarrow$ **pseudogene**

nefunkcionalna kopija gena

Punnettov kvadrat $\leftrightarrow$ **Punnett square**

metoda koja koristi dijagram roditeljskih gameta za predviđanje genotipova potomaka koje roditelji mogu stvoriti i vjerojatnosti za svaki od njih

purin $\leftrightarrow$ **purines**

dušična baza s dvostrukim prstenom

- napomena: Purini su adenin (A) i gvanin (G).

putničke mutacije $\leftrightarrow$ **passenger mutations**

mutacije koje nastaju u istim stanicama kao i vodeće mutacije, ali koje nisu relevantne za tumorigenezu

q-krak $\leftrightarrow$ **q arm**

dugi krak kromosoma

R-faktor ^u **R factor**

tip bakterijskoga plazmida koji nosi gen za rezistenciju na toksičnu supstanciju poput antibiotika

R-skupina ^u **R group**

bočni lanac aminokiseline

raspoznavanje uzoraka ^u **pattern recognition**

svojstvo bioinformatičkoga programa kojim se prepoznaju obrasci simbola

reaktivni kisikovi radikali ^u **reactive oxygen species**

produkti metabolizma kisika u svim aerobnim organizmima koji mogu oštetiti stanične molekule

- dopušteni naziv: reaktivne kisikove vrste
- međunarodna kratica: ROS
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

recesivna epistaza ^u **recessive epistasis**

oblik međudjelovanja dvaju gena kod kojega genotip recesivnoga lokusa inhibira ekspresiju drugoga gena

recesivni alel ^u **recessive allele**

alel gena koji se ne eksprimira u fenotipu heterozigota

recipročna izmjena lanaca ^u **reciprocal strand exchange**

izmjena DNA među dvjema dvolančanim molekulama koja nastaje kao rezultat rekombinacije

recipročna translokacija ^u **reciprocal translocation**

strukturna promjena kojom dva nehomologna kromosoma nakon lomova izmijene fragmente

recipročno križanje ^u **reciprocal cross**

križanje kod kojega se svojstva dvaju roditelja razlikuju u odnosu na spol

- napomena: Npr. u originalnome križanju ženka vinske mušice divljega tipa križa se s mužjakom mutantom, a u recipročnome križanju ženka mutanta križa se s mužjakom divljega tipa.

redukcija ^u **reduction**

dodavanje elektrona atomu

regulacijska sekvencija ^u **regulatory sequence**

sekvencija DNA ili RNA na koju se veže regulacijski protein i tako utječe na ekspresiju gena

regulacijski proteini ^u **regulatory proteins**

proteini koji utječu na razinu transkripcije gena

regulacijski transkripcijski faktor ^u **regulatory transcription factor**

protein koji se veže na regulacijsku sekvenciju i tako utječe na razinu ekspresije gena putem RNA-polimeraze

regulacijsko mjesto ^u **regulatory site**

regija površine enzima na koju se veže regulacijska molekula i tako utječe na katalitičke događaje u aktivnome mjestu enzima

rekombinacija ^u **recombination**

izmjena genomske materijala roditelja kojom nastaju potomci sa setom svojstava drukčijim od roditeljskih

rekombinanta ^u **recombinant**

stanica ili organizam s kombinacijom alela ili svojstava kojih nema u roditeljskoj generaciji

rekombinaze ^u **recombinases**

proteini različitih porodica koji kataliziraju rekombinacijske događaje specifične za određena mjesta

rekombinirana DNA ^u **recombinant DNA**

molekula DNA nastala molekularnim tehnikama kojima se segmenti DNA međusobno povezuju na način različit od njihova izvorna rasporeda u kromosomima

- dopušteni naziv: rekombinantna DNA
- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

rekombinirani vektor ^u **recombinant vector**

vektor koji sadržava umetnute fragmente DNA

- dopušteni naziv: rekombinantni vektor

rekombinirano potomstvo ^u **recombinant offspring**

kod vezanih gena, potomstvo koje nastaje kao rezultat kromatidne izmjene

- dopušteni naziv: rekombinantno potomstvo

relativni *fitness* ^u **relative fitness**

vrijednost *fitnessa* određenoga genotipa u odnosu na drugi genotip

relativni rizik ^u **relative risk**

mjera veličine učinka pojedinog alela na povećanje ili smanjenje predispozicije za određeno svojstvo

replikacija ^u **replication**

proces u kojem se originalni lanci DNA koriste kao kalupi za stvaranje novih lanaca DNA

replikacijska vilica ^u **replication fork**

regija u kojoj su dva lanca DNA razdvojena i počinju se sintetizirati novi lanci

replikon ^u **replicon**

replirajuća genomska jedinica koja uključuje dio DNA i njezino mjesto inicijacije replikacije

replisom ^u **replisome**

kompleks primosoma i dimera DNA-polimeraze

represor ^u **repressor**

regulacijski protein koji se veže za DNA i inhibira transkripciju

reproduktivna izolacija ^u **reproductive isolation**

nemogućnost uspješnoga križanja određene vrste s drugom

reproduktivno kloniranje ^u **reproductive cloning**

kloniranje eukariotskih organizama kod kojega je moguće koristiti genomski materijal iz somatske stanice

restriksijska točka ↗ **restriction point**

točka G1-faze u kojoj se stanici omogućuje napredovanje kroz stanični ciklus

restriksijske endonukleaze ↗ **restriction endonucleases**

endonukleaze koje cijepaju DNA unutar restriksijskoga mjesta

- dopušteni naziv: restriksijski enzimi

restriksijsko mapiranje ↗ **restriction mapping**

određivanje pozicije restriksijskih mjesta u DNA analizom veličine restriksijskih fragmenata

restriksijsko mjesto ↗ **restriction site**

specifična sekvencija nukleotida u molekuli DNA koja je mjesto prepoznavanja za restriksijske endonukleaze

retrogen ↗ **retrogene**

duplikat gena koji nastaje insercijom pseudogena blizu promotora postojećega gena

retrotranspozicija ↗ **retrotransposition**

oblik transpozicije kod kojega se pokretni element iz DNA prepisuje u RNA

retrotranspozoni ↗ **retrotransposons**

transpozoni koji za premještanje na drugo mjesto u genomu koriste RNA-intermedijare i reverznu transkripciju

- dopušteni naziv: retroelementi

retrotranspozoni bez LTR-ova ↗ **non-LTR retrotransposons**

retrotranspozoni kojima na krajevima nedostaju duga terminalna ponavljanja

retrovirus ↗ **retrovirus**

virus s RNA-genomom čiji se reverzni transkript ugrađuje u genom domaćina

reverzija ↗ **reversion**

mutacija kojom mutirani alel opet postaje alel divljega tipa

reverzna genetika ↗ **reverse genetics**

genetički pristup koji podrazumijeva korištenje različitih mutanata za otkrivanje točne funkcije gena

reverzna transkriptaza ↗ **reverse transcriptase**

enzim koji koristi RNA kao kalup za stvaranje komplementarne DNA

rezolucija DNA ↗ **DNA resolution**

odvajanje para dvolančanih molekula DNA koje su u rekombinaciji

ribonukleaza ↗ **ribonuclease**

enzim koji cijepa fosfodiesterske veze u molekuli RNA

- hrvatska kratica: RNaza
- međunarodna kratica: RNase

ribonukleotid ↗ **ribonucleotide**

podjedinica nukleinskih kiselina građena od šećera riboze, fosfatne skupine i dušične baze

ribonukleozid ↗ **ribonucleoside**

dušična baza povezana s ribozom

ribosom ^u ^m **ribosome**

stanična struktura koja se sastoji od rRNA i proteina, na kojoj se odvija translacija

ribosomska RNA ^u ^m **ribosomal RNA**

nekodirajuća RNA koja je strukturna jedinica ribosoma

- međunarodna kratica: rRNA
- napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

riboza ^u ^m **ribose**

pentozni monosaharid u RNA

ribozim ^u ^m **ribozyme**

molekula RNA koja ima enzimsku aktivnost

RNA-interferencija ^u ^m **RNA interference**

proces u kojemu dvolančana RNA cilja komplementarne molekule RNA u stanici zbog utišavanja ili degradacije

RNA-početnica ^u ^m **RNA primer**

kratki fragment RNA koji se koristi za početak replikacije DNA

RNA-polimeraza ^u ^m **RNA polymerase**

enzim koji sintetizira RNA koristeći DNA kao kalup

RNA-sekvenciranje ^u ^m **RNA sequencing**

sekvenciranje svih molekula RNA neke stanice ili tkiva

- međunarodna kratica: RNA-Seq
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

RNA-svijet ^u ^m **RNA world**

hipoteza da je rani život na Zemlji bio ponajprije temeljen na molekulama RNA koje su pohranjivale nasljednu informaciju i katalizirale biokemijske reakcije

Robertsonova translokacija ^u ^m **Robertsonian translocation**

struktura koja nastaje fuzijom dvaju akrocentričnih kromosoma

roditeljski lanac ^u ^m **parental strand**

lanac DNA koji se u replikaciji koristi kao kalup

rRNA-gen ^u ^m **rRNA gene**

gen koji određuje ribosomsku RNA

S-faza ^u **S phase**

faza staničnoga ciklusa u kojoj se replicira DNA

samooplodnja ^u **self-fertilization**

fuzija ženske i muške gamete istoga roditelja

samoprekrajanje ^u **self-splicing**

svojstvo pojedinih molekula RNA da mogu same, bez pomoći proteina i drugih molekula RNA, uklanjati vlastite introne

satelitna DNA ^u **satellite DNA**

uzastopno ponavljajuća DNA koja se zbog razlike u gustoći metodom centrifugiranja u gradijentu gustoće izdvaja od većine genomske DNA

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

segmentacijski geni ^u **segmentation genes**

životinjski geni koji kodiraju produkte uključene u razvoj tjelesnih segmenata

segmenti ^u **segments**

anatomske podjedinice koje nastaju tijekom razvoja različitih vrsta

- napomena: Segmente nalazimo npr. kod člankonožaca.

segmentna duplikacija ^u **segmental duplication**

mali fragment kromosoma koji sadržava uzastopnu duplikaciju

segregacija ^u **segregation**

razdvajanje homolognih kromosoma u anafazi I mejoze, odnosno sestrinskih kromatida u anafazi II mejoze ili u mitozu

sekundarna struktura ^u **secondary structure**

uobičajeni ponavljajući model molekulske strukture

- napomena: npr. dvostruka uzvojnica DNA ili alfa-zavojnica i beta-ploča proteina

sekvencija DNA ^u **DNA sequence**

redosljed deoksiribonukleotida u molekuli DNA

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

sekvencija proteina ^u **aminoacid sequence**

redosljed aminokiselina u proteinu

sekvencija RNA ^u **RNA sequence**

redosljed ribonukleotida u molekuli RNA

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

sekvencije LINE **LINE sequences**

dugi raspršeni elementi u genomu sisavaca duljine od 1000 do 5000 pb

sekvencije SINE **SINE sequences**

kratki raspršeni elementi u genomu sisavaca duljine do 500 parova baza

sekvencijom obilježeno mjesto **sequence-tagged site**

kratki segment DNA čija je sekvencija jedinstvena unutar čitavoga genoma

- međunarodna kratica: STS
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

sekvencijska kompleksnost **sequence complexity**

broj ponavljanja kojim se određena sekvencija baza pojavljuje u genomu pojedine vrste

sekvencijski element **sequence element**

sekvencija koja ima specifičnu funkciju

sekvenciranje **sequencing**

metoda određivanja slijeda baza u molekuli DNA

sekvenciranje nasumičnim pristupom **shotgun sequencing**

strategija sekvenciranja genoma kod koje se manji fragmenti DNA za sekvenciranje nasumično stvaraju iz većih fragmenata DNA

sekvenciranje sintezom **sequencing by synthesis**

metoda sekvenciranja u kojoj se sekvencija DNA određuje na temelju slijeda baza koje se ugrađuju u novonastali lanac

- međunarodna kratica: SBS
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

selekcija ovisna o frekvenciji **frequency-dependent selection**

prirodna selekcija ovisna o učestalosti genotipa u populaciji kod koje prednost ima genotip rijetke učestalosti, dok je genotip visoke učestalosti u nepovoljnome položaju

seleksijski marker **selectable marker**

gen koji omogućuje selekciju određenoga fenotipa

- napomena: To je, primjerice, gen za otpornost na antibiotik u eksperimentu kloniranja.

selektivni uzgoj **selective breeding**

skup mehanizama osmišljenih za modifikaciju fenotipa ekonomski važnih vrsta biljaka i životinja

semikonzervativna replikacija **semiconservative replication**

vrsta replikacije u kojoj se replicirana DNA sastoji od jednoga roditeljskog i jednoga novonastalog lanca

semikonzervativni model **semiconservative model**

model replikacije DNA u kojem svaku novosintetiziranu dvolančanu molekulu DNA čini jedan originalni i jedan novosintetizirani lanac

semiletalni aleli **semilethal alleles**

aleli koji su letalni samo za određene jedinke u populaciji

semisterilnost $\rightsquigarrow$ **semisterility**

smanjena fertilnost jedinka u populaciji

senescencija $\rightsquigarrow$ **senescence**

stanje ili proces propadanja organizma tijekom vremena

· dopušteni naziv: biološko starenje

senescentna stanica $\rightsquigarrow$ **senescent cell**

stanica koja se ne može više dijeliti

sestrinske kromatide $\rightsquigarrow$ **sister chromatids**

genetski identične kromatide povezane u centromeri kromosoma

Shine-Dalgarnova sekvencija $\rightsquigarrow$ **Shine-Dalgarno sequence**

sekvencija bakterijske mRNA koja je mjesto vezanja ribosoma

sigma-faktor $\rightsquigarrow$ **sigma factor**

transkripcijski faktor koji prepoznaje određene sekvencije bakterijskoga promotora te usmjerava vezanje RNA-polimeraze na taj dio promotora

simpatrijska specijacija $\rightsquigarrow$ **sympatric speciation**

specijacija u kojoj nova vrsta nastaje promjenom učestalosti genotipova određenih jedinka u istome okolišu

sinapsa $\rightsquigarrow$ **synapsis**

sparivanje homolognih kromosoma u profazi I mejoze

sinaptonemski kompleks $\rightsquigarrow$ **synaptonemal complex**

proteinski kompleks koji pridonosi sparivanju homolognih kromosoma

sinonimni kodoni $\rightsquigarrow$ **synonymous codons**

različiti kodoni koji određuju istu aminokiselinu

sintenijska grupa $\rightsquigarrow$ **synteny group**

grupa gena nađena u istome redosljedju u kromosomima različitih vrsta

smatanje proteina $\rightsquigarrow$ **protein folding**

završno strukturiranje proteina koji nastaje iz polipeptida

smisleni kodon $\rightsquigarrow$ **sense codon**

kodon koji kodira specifičnu amino-kiselinu

soj $\rightsquigarrow$ **strain**

grupa unutar određene vrste koja pokazuje jedno ili više genskih svojstava različitih od onih u drugim grupama unutar te vrste

somatska mutacija $\rightsquigarrow$ **somatic mutation**

mutacija u somatskoj stanici

somatska stanica $\rightsquigarrow$ **somatic cell**

bilo koja stanica organizma osim stanica germinativne linije

Southernova metoda otiska $\rightsquigarrow$ **Southern blotting**

metoda detekcije prisutnosti specifične sekvencije DNA u mješavini velikoga broja fragmenata DNA

specijacija ↔ **speciation**

evolucijski proces nastanka nove vrste

spermatide ↔ **spermatids**

nezrele stanice koje nastaju spermatogenezom

spermatogonij ↔ **spermatogonium**

stanica testisa iz koje mitozom nastaje primarna spermatocita

spermij ↔ **sperm cell**

muška gameta

spermiogeneza ↔ **spermiogenesis**

proces sazrijevanja spermatida u spermije

spolna selekcija ↔ **sexual selection**

prirodna selekcija jedinke s karakteristikama povoljnijima za razmnožavanje

spolna vezanost ↔ **sex linkage**

fenomen prisutnosti pojedinih gena na jednome od spolnih kromosoma, ali nikada na oba

spolni dimorfizam ↔ **sexual dimorphism**

pojava dvaju morfološki različitih spolova iste vrste

spolni kromosomi ↔ **sex chromosomes**

kromosomi koji određuju spol vrste

spolni nastavak ↔ **sex-pilus**

struktura nalik dlaci na površini bakterijske stanice koja omogućuje vezanje jedne bakterijske stanice za drugu tijekom konjugacije

· dopušteni naziv: spolni pilus

spolno ograničena svojstva ↔ **sex-limited traits**

svojstva koja se pojavljuju kod samo jednoga od dvaju spolova

spolno razmnožavanje ↔ **sexual reproduction**

proces u kojem spajanjem roditeljskih gameta nastaje novi organizam

spontana mutacija ↔ **spontaneous mutation**

mutacija koja nastaje kao prirodna promjena strukture DNA ili zbog greške u replikaciji

sporofit ↔ **sporophyte**

diploidna generacija biljaka koja se izmjenjuje s haploidnom

srođivanje ↔ **inbreeding**

parenje genetski visokosrodnih jedinka

stanice koje prezentiraju antigen ↔ **antigen-presenting cells**

specifične stanice koje prezentiraju peptide antigena T-limfocitima kako bi ih aktivirale

· međunarodna kratica: APC

· napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

stanična linija ↔ **cell line**

populacija stanica u kulturi s identičnim genomom dobivena iz jedne stanice ili homogenoga tkiva

stanična linija CaCo2 **CaCo2 cell line**

stanična linija primarnoga karcinoma debeloga crijeva

stanična linija COLO 205 **COLO 205 cell line**

stanična linija metastaze karcinoma debeloga crijeva

stanična linija HEK293 **HEK293 cell line**

stanična linija dobivena iz ljudskih epitelnih stanica bubrega embrija

stanična linija HeLa **HeLa cell line**

stanična linija karcinoma vrata maternice

stanična linija HepG2 **HepG2 cell line**

stanična linija hepatocelularnoga karcinoma

stanična linija Jurkat **Jurkat cell line**

stanična linija T-limfoblasta dobivena iz periferne krvi pacijenta s dijagnozom akutne T-stanične leukemije

stanična linija MCF-7 **MCF-7 cell line**

stanična linija metastaze adenokarcinoma dojke koja ima eksprimirani estrogenski receptor

stanična linija MDA **MDA cell line**

stanična linija metastaze adenokarcinoma dojke

stanična linija MOLT-4 **MOLT-4 cell line**

stanična linija T-limfoblasta dobivena iz periferne krvi pacijenta s dijagnozom akutne limfoblastne leukemije u relapsu

stanična linija NIH 3T3 **NIH 3T3 cell line**

stanična linija dobivena iz mišjega embrija soja NIH Swiss

stanična linija PANC-1 **PANC-1 cell line**

stanična linija karcinoma gušterače

stanični ciklus **cell cycle**

serija faza koje prolazi eukariotska stanica kako bi se podijelila i stvorila nove stanice

start-kodon **start codon**

sekvencija od triju nukleotida na 5'-kraju mRNA, nastala prema genskome kodu, koja inicira početak translacije, a nosi uputu za aminokiselinu metionin

stop-kodon **stop codon**

sekvencija od triju nukleotida na 3'-kraju molekule mRNA, nastala prema genskome kodu, koja signalizira prestanak translacije

· napomena: Postoje tri stop-kodona: UAA, UAG i UGA.

strukturni gen **structural gene**

gen koji nosi uputu za protein ili molekulu RNA koji nemaju regulacijsku funkciju

studija povezanosti **association study**

analiza kojom se pokušava otkriti povezanost genomskih varijacija i bolesti usporedbom učestalosti pojavljivanja markera u dvjema grupama ispitanika

studija povezanosti temeljena na kandidatskome genu ^u candidate gene-based association study

istraživanje koje se temelji na jednome identificiranom kandidatskom genu ili na više njih, kojim se pokušavaju odrediti razlike između istraživanih skupina

submetacentrični kromosom ^u submetacentric chromosome

kromosom s centromerom pomaknutom prema p-kraku, što duljine krakova kromosoma čini nejednakima

· dopušteni naziv: submetacentrik

supresorska mutacija ^u suppressor mutation

mutacija na drugome mjestu u genomu koja suprimira fenotipski učinak prve mutacije

supstrat ^u substrate

supstancija na koju djeluje enzim

talog **pellet**

nakupina čestica na dnu epruvete nakon centrifugiranja

- dopušteni naziv: pelet

Taq-polimeraza **Taq polymerase**

termostabilna DNA-polimeraza izolirana iz bakterije *Thermus aquaticus* koja se koristi tijekom provođenja metode lančane reakcije polimerazom

TATA-regija **TATA box**

sekvencija nađena unutar centralnoga eukariotskog promotora koja određuje početak transkripcije RNA-polimerazom II

tautomer **tautomer**

mala molekula koja spontano može prelaziti iz jednoga u drugi kemijski sličan oblik

tehnologija rekombinirane DNA **recombinant DNA technology**

korištenje molekularnih tehnika u uvjetima *in vitro* kako bi se izolirali različiti dijelovi DNA i kako bi se njima manipuliralo

- dopušteni naziv: tehnologija rekombinantne DNA

tehnologije sekvenciranja novih generacija **next generation sequencing technologies**

tehnologije razvijene na temelju tehnološkoga napretka tijekom sekvenciranja ljudskoga genoma koje omogućuju sekvenciranje velikoga broja uzoraka u kratkome vremenu

telocentrični kromosom **telocentric chromosome**

kromosom koji ima samo jedan krak

- dopušteni naziv: telocentrik

telofaza **telophase**

posljednja faza mitoze ili mejoze u kojoj se kromosomi dekoncentriraju, razgrađuje se diobeno vreteno i počinje citokineza

telomeraza **telomerase**

enzim koji dodaje telomerne sekvencije na krajeve eukariotskoga kromosoma

temperaturno osjetljivi alel **temperature-sensitive allele**

alel čija ekspresija u fenotipu ovisi o temperaturi okoliša

teorija dvostrukoga hitca **two-hit hypothesis**

teorija koja pojašnjava nastanak retinoblastoma mutacijama obaju alela gena *RB1* od kojih se jedna mutacija nasljeđuje, a druga javlja tijekom života ili se obje mutacije javljaju tijekom života

teorija nasumičnih mutacija **random mutation theory**

teorija prema kojoj mutacije mogu nastati u bilo kojemu genu i nisu posljedica izloženosti organizma određenom stanju koje uzrokuje odabir određenoga tipa mutacija

tercijarna struktura **tertiary structure**

završna struktura smatanja proteina koji se sastoji od jednoga polipeptida

terminacijske sekvencije **termination sequences**

par sekvencija u bakterijskome kromosomu vrste *E. coli* na koje se veže protein što zaustavlja kretanje replikacijske vilice

terminalna delecija **terminal deletion**

gubitak segmenta na kraju kromosoma

terminator ^u **terminator**

sekvencija unutar gena koja je signal kraja transkripcije

termokružnik ^u **thermocycler**

uređaj koji automatizira vrijeme temperaturnih promjena u svakome ciklusu lančane reakcije polimerazom

test komplementacije *cis-trans* ^u **cis-trans complementation test**

test kojim se određuje nalaze li se recesivne mutacije dvaju različitih sojeva pojedinoga organizma u različitim genima ili unutar istoga gena

test-križanje ^u **test cross**

križanje organizma nepoznatoga genotipa s recesivnim homozigotom za pojedino fenotipsko svojstvo kako bi se odredio njegov genotip na temelju učestalosti fenotipova potomaka

tetrada¹ ^u **tetrad**

struktura od četiriju kromatida koja nastaje sparivanjem homolognih kromosoma u profazi I mejoze

tetrada² ^u **tetrad**

grupa od četiriju spora gljiva u askusu

tetraploid ^u **tetraploid**

poliploidni organizam s četiri seta kromosoma

tetrasomik ^u **tetrasomic**

aneuploidna stanica ili organizam s dva ista kromosoma viška

- napomena: Broj kromosoma tetrasomika računa se formulom $2n + 2$.

Ti-plazmid ^u **Ti plasmid**

plazmid bakterije *Agrobacterium tumefaciens*, uzročnika tumora u biljaka, koji se koristi kao vektor u genetičkome inženjerstvu za unošenje stranih gena u biljnu stanicu ili organizam

timin ^u **thymine**

pirimidinska baza u molekuli DNA koja stvara vodikove veze s komplementarnom bazom adeninom

- međunarodna kratica: T
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

tkivno specifični gen ^u **tissue-specific gene**

gen koji je strogo reguliran i eksprimiran samo u određenoj vrsti stanica

točkasta mutacija ^u **point mutation**

promjena jednoga para baza u DNA

topoizomeraza ^u **topoisomerase**

enzim koji ima ključnu ulogu u odmatanju DNA pa time i u replikaciji, transkripciji, segregaciji i rekombinaciji

totipotentnost ^u **totipotency**

svojstvo stanice da posjeduje genetski potencijal za stvaranje čitavoga organizma

- napomena: Totipotentne su biljna somatska stanica ili oplođena jajna stanica.

trans- ^u **trans-**

prefiks koji označava regulacijski element ekspresije gena udaljen od transkribiranoga gena, često smješten na drugome kromosomu

transaktivacijska domena ^u **transactivation domain**

domena transkripcijskoga faktora kojom on aktivira RNA-polimerazu

transdukcija ^u **transduction**

prijenos DNA posredovan fagima koji uz svoj genom pakiraju i dio DNA domaćina te je tako prenose u drugu stanicu

transfekcija ^u **transfection**

unošenje rekombinirane DNA u eukariotsku stanicu

transformacija ^u **transformation**

prijenos stanične DNA između srodnih bakterija koji je posredovan proteinima kodiranim bakterijskim kromosomom

transgen ^u **transgene**

gen jedne vrste koji je unesen u genom druge vrste

transgeneracijsko epigenetsko nasljeđivanje ^u **transgenerational epigenetic inheritance**

epigenetsko nasljeđivanje s roditelja na potomstvo

transgeni organizam ^u **transgenic organism**

organizam koji ima DNA druge vrste ugrađenu u vlastiti genom uz pomoć tehnologije rekombinirane DNA

transkripcija ^u **transcription**

proces kojim se informacija pohranjena u DNA prepisuje u mRNA, što predstavlja prvi korak ekspresije gena

transkripcijski faktor ^u **transcription factor**

protein koji utječe na mogućnost RNA-polimeraze da prepisuje informaciju s DNA

- međunarodna kratica: TF
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

transkriptom ^u **transcriptome**

skup svih molekula mRNA određenoga tipa stanice u pojedinome trenutku njezina života

transkriptomika ^u **transcriptomics**

grana biologije koja istražuje transkriptome ili njihove funkcije

translacija ^u **translation**

proces kojim se informacija koju prenosi mRNA koristi za specifično povezivanje aminokiselina u polipeptidni lanac

translacija *in vitro* ^u ***in vitro* translation**

sinteza proteina u ekstraktu bez stanice

translacijski represor ^u **translation repressor**

protein koji se veže za mRNA sprečavajući na taj način njezinu translaciju

translokacija ↗ **translocation**

kromosomska aberacija u kojoj se nakon loma fragment kromosoma veže na drugi nehomologni kromosom

transport elektrona ↗ **electron transport**

prijelaz elektrona s razine više na razinu niže energije preko niza molekula koje su nosači elektrona

- dopušteni naziv: elektronski transport

transportna RNA ↗ **transfer RNA**

molekula RNA koja prenosi aminokiseline na mjesto translacije

- međunarodna kratica: tRNA

· napomene:

- 1) Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.
- 2) Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

transpozaza ↗ **transposase**

enzim koji katalizira prijenos pojedinih transpozona

transpozoni ↗ **transposons**

sekvencije DNA koje se premještaju s jednoga mjesta u genomu na drugo

transverzija ↗ **transversion**

vrsta točkaste mutacije u kojoj se purinska baza zamjenjuje pirimidinskom bazom, odnosno pirimidinska baza purinskom bazom

tranzicija ↗ **transition**

vrsta točkaste mutacije u kojoj se jedna purinska baza zamjenjuje drugom purinskom bazom, odnosno jedna pirimidinska baza drugom pirimidinskom bazom

tripleks DNA ↗ **DNA triplex**

dvolančana DNA koja oko sebe ima omotan treći lanac predstavljajući tako trolančanu strukturu

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

triploid ↗ **triploid**

poliploidni organizam s tri seta kromosoma

trisomik ↗ **trisomic**

aneuploidna stanica ili organizam s jednim kromosomom viška

- napomena: broj kromosoma se računa formulom $2n+1$

tromi lanac ↗ **lagging strand**

lanac DNA koji tijekom replikacije nastaje iz Okazakijevih fragmenata

- dopušteni naziv: spori lanac, zaostajući lanac

trp-represor ↗ **trp repressor**

protein koji se veže za operatorsku sekvenciju Trp-operona inhibirajući na taj način transkripciju strukturnih gena

tumor ↔ **tumour**

nakupina stanica bez fiziološke funkcije

- dopušteni naziv: neoplazma

TΨC-krak ↔ **TΨC arm**

dio strukture tRNA koji je nazvan prema uvijek prisutnoj sekvenciji timidin-pseudouridin-citidin

učinak utemeljitelja ^u founder effect

zmanjena genetska raznolikost neke populacije nastala zbog stvaranja te populacije iz maloga broja jedinka koje su je osnovale

- dopušteni naziv: osnivački učinak

umjereni fag ^u temperate phage

bakteriofag koji je najčešće u lizogenome ciklusu

- dopušteni naziv: temperirani fag

umjetni kvašćev kromosom ^u yeast artificial chromosome

vektor za kloniranje koji se umnožava u kvascu, a može sadržavati jako velike fragmente ubačene DNA

- međunarodna kratica: YAC
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

unipotentna stanica ^u unipotent cell

matična stanica koja se može diferencirati u samo jednu vrstu stanica

unipotentnost ^u unipotency

svojstvo stanice da iz nje može nastati samo jedna određena vrsta stanice

unutarstanični prijenos signala ^u intracellular signal transduction

lanac reakcija koji prenosi kemijske signale s površine stanice do njihovih unutarstaničnih ciljeva

uracil ^u uracil

pirimidinska baza u molekulama RNA koja stvara vodikove veze s komplementarnom bazom adeninom

- međunarodna kratica: U
- napomena: Hrvatska je kratica istovjetna međunarodnoj.

uređivanje RNA ^u RNA editing

proces kojim dolazi do promjene u sekvenciji RNA koja uključuje deleciju ili inserciju određenih baza ili konverziju jedne u drugu vrstu baza

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

usmjerena selekcija ^u directional selection

oblik prirodne selekcije kod koje se favorizira ekstremni fenotip, što često dovodi do fiksacije odgovornog alela u populaciji

utor vezanja antigena ^u antigen-binding groove

dio molekula HLA-razreda I ili II na koji se vežu peptidi za prezentiranje T-staničnomu receptoru

uzastopno ponavljanje ^u tandem repeat

kratka nukleotidna sekvencija ponovljena više puta u nizu

V-omča **V arm**

dio strukture prijenosne ribonukleinske kiseline koji, ovisno o razredu molekule, sadrži različit broj nukleotida

varijante **variants**

jedinke iste vrste s različitim karakteristikama istoga svojstva

vektor **vector**

nosač kojim se u stanicu ubacuje strani genomski materijal da bi se u njoj replicirao i/ili eksprimirao

vertikalna evolucija **vertical evolution**

fenomen nastanka nove vrste iz postojeće zbog akumulacije genskih mutacija i promjena u strukturi i broju kromosoma

vertikalni prijenos gena **vertical gene transfer**

prijenos genomskoga materijala s roditelja na potomke ili s majčinske stanice na stanice kćeri

vertikalno nasljeđivanje **vertical inheritance**

nasljeđivanje s roditelja na potomstvo

vezikula **vesicle**

mala struktura unutar stanice koja se sastoji od tekućine obavijene lipidnim dvoslojem

vijabilnost **viability**

spособnost preživljenja ili uspješnoga življenja stanica ili organizama

virion **virion**

infektivna čestica građena od nukleinske kiseline i proteina

virus **virus**

infektivni agens koji se širi stvaranjem viriona u domaćinskoj stanici

virusni genom **viral genome**

jednolančana ili dvolančana DNA ili RNA koja predstavlja nasljednu informaciju virusa

virusni omotač **viral envelope**

omotač građen od lipida i proteina koji obavijaju kapsidu virusa

virusni reproduksijski ciklus **viral reproductive cycle**

niz faza koji obuhvaća ulazak virusa u stanicu domaćina te korištenje njezinih mehanizama za vlastitu replikaciju i stvaranje nove virusne čestice

vlakno promjera 30 nm **30-nm fiber**

struktura promjera 30 nm koja nastaje povezivanjem nukleosoma uz pomoć histona H1
· dopušteni naziv: solenoidno vlakno

vodeće mutacije **driver mutations**

mutacije koje su uzroci tumorigeneze

vodeći lanac **leading strand**

lanac DNA koji nastaje kontinuiranim prepisivanjem tijekom replikacije

westernska metoda otiska Western blotting

metoda za detekciju prisutnosti specifičnoga proteina u mješavini proteina

Z-DNA ↔ **Z DNA**

ulijevo zavijena dvostruka uzvojnica DNA

- napomena: Iako su DNA, RNA i imena ostalih makromolekula često nastajala kao kratice engleskih naziva, danas ih smatramo simboličkim imenima pa se ona ne prevode, već se koriste u izvornome obliku. Hrvatske kratice zato su istovjetne međunarodnima. Npr. pojam deoksiribonukleinske kiseline obuhvaćen je imenom DNA, a ne DNK itd. Budući da su prvotni akronimi postali službenim, autonomnim imenima, oni se ne „raspisuju“, već se koriste u istome, nepromijenjenome obliku i od njih se nadalje stvaraju izvedenice.

zajednički epitop ↔ **shared epitope**

epitop koji nastaje kada dva ili više alela imaju isti dio sekvencije koji kodira aminokiselinsku regiju s određenom funkcijom unutar molekule

zigota ↔ **zygote**

diploidna stanica koja nastaje spajanjem jajne stanice i spermija

zigoten ↔ **zygotene**

drugi dio profaze I mejoze

zigotnost ↔ **zygosity**

stupanj sličnosti ili različitosti sekvencija dvaju alela pojedinoga gena koji kodira određeno svojstvo